Līdzfinansē
Eiropas Savienības
Erasmus+ programma

Children's reading literacy

L-A-S-Ī-T

Kā mācīt un mācīties lasīt?

Rokasgrāmata pedagogiem

2021

L-A-S-Ī-T. Kā mācīt un mācīties lasīt?

Rokasgrāmata pedagogiem bērna lasītprasmes veicināšanai no 1,5 līdz 12 gadu vecumam

Autori: Andris Krieķis, Leonika Kleimane-Leimane, Daļa Zoriene, Ieva Dakne, Kristīna Bergmane, Asta Urbone, Indra Grosgale, Tūli Helka, Jūrate Ivaškiene, Indra Buša, Raina Uibo, Edita Puzariene, Inese Bergmane
Dizains: Madars Skrodelis-Biļeckis

Šī publikācija atspoguļo tikai tās autoru viedokli, un Eiropas Komisijas atbalsts šīs publikācijas tapšanai nav uzskatāms par tās satura apstiprinājumu, un Komisija nekādā veidā neuzņemas atbildību par šeit ietvertās informācijas tālāku izmantošanu.

© Jelgava 2021

Priekšvārds

Eiropas Savienības Erasmus + stratēģiskās partnerības ietvaros īstenots projekts ”Pedagoga darba sistēma bērnu lasītprasmes attīstībai” (Nr. 2019-1-LV01-KA201-060438)

Īstenotāji:

- Jelgavas PII Zemgales reģiona kompetenču attīstības centrs (Latvija) sadarbībā ar
- Šauļu pilsētas pašvaldības izglītības centru (Lietuva)
- Igaunijas klašu audzinātāju asociāciju (Igaunija).

Projekta rezultātā ir izstrādāts metodiskā atbalsta komplekss bērna lasītprasmes pilnveidei:

- izveidota rokasgrāmata pedagogiem latviešu, lietuviešu, igauņu un angļu valodās,
- izstrādāta profesionālās kompetences pilnveides programma pedagogiem,
- sagatavoti pedagogi tālākizglītotāji.

Apzinoties lasītprasmes aktualitāti, projekta komanda ir gandarīta par iespēju realizēt projektu ”Pedagoga darba sistēma bērnu lasītprasmes attīstībai”un sniegt saturisku un metodisku atbalstu Latvijas, Lietuvas un Igaunijas pedagogiem bērnu lasītprasmes attīstīšanā. Ar radošām metodēm un jaunām atklāsmēm ir vainagojies triju valstu autoru darbs, kura tapšanas procesā autoriem bija iespēja izmēģināt citu valstu kolēģu izmantotās metodes. Daudzas no tām ir kļuvušas par “savējām”, jo visi autori ir arī skolotāji praktiķi, kas ikdienā pilnveido savu skolēnu lasītprasmi un risina līdzīgus profesionālos izaicinājumus. Kopīgi izstrādājot rokasgrāmatu, tapa vienots metodisks skatījums, mazinājās valodu atšķirības, paplašinājās robežas attiecībā uz plānotajiem bērnu vecumposmiem lasītprasmes vingrinājumos.

Lai apgūtu jaunus apvāršņus, ir vērts paskatīties uz ierastajām lietām no cita skatupunkta, un projektā ”Pedagoga darba sistēma bērnu lasītprasmes attīstībai” tas izdevās, pateicoties iesaistīto Latvijas, Lietuvas un Igaunijas pedagogu kopīgajam darbam, lai teorētiski iezīmētu un ar praktiskajiem vingrinājumiem parādītu lasītprasmes pilnveides iespējas.

Pateicos visiem projekta dalībniekiem par veiksmīgo sadarbību! Ceru, ka šis projektā izstrādātais resursu kompekss tiks aktīvi izmantots Baltijas izglītības telpā un sniegs jaunus impulsus pedagogiem bērnu lasītprasmes attīstīšanā un veicināšanā.

SANITA ŠABANSKA

Zemgales reģiona kompetenču attīstības centra Izglītības attīstības projektu vadītāja

Saturs

Priekšvārds
Mēs par lasītprasmi 4
Ievads 8
Lasītprasmes pilnveides ceļā 9
Literatūras un avotu saraksts 17
Kā lietot metodisko materiālu 20
Soļi lasītprasmes pilnveides ceļā
Klausies! 21
Eju burta virzienā 23
Pārvieto! 24
Ritms 25
Līdzīgie 27
Klausies, skaties, atdarini! 30
Klausies, skaties, runā! 32
Pastāsti! 1 37
Pastāsti! 2 39
Iepazīsti grāmatu 41
Pasaku diena 43
Burtu pasaulē 46
Burtu modelēšana 52
Lasīšana ar ķermeni 58
Attēls un pirmā skaņa 59
Dalīšana zilbēs 63
Burtu rinda un režģis 65
Kurš burts pazudis? 67
Attēls un vārds 68
Pazudušais vārds 71
SMS 73
Atdarini! 75
Lielāks-mazāks-lielāks! 78
Plānošana 82
Satura pastnieks 84
Lasījumi 89
Vizualizē! 92
Ko es jūtu? 94
Teksta vēstījums 95
Valodas bagātība 96
Rokrakstu pasaulē 99
Kas es esmu? 101

Mēs par lasītprasmi

Saturiskais vadītājs

ANDRIS KRIEĶIS LATVIJA

Lasītprasme ir cilvēka dzīves kvalitātes veidotājs, jo tā sniedz iespēju iegūt informāciju, to analizēt un par to paust savas domas. Lasītprasmes pilnveide norit visas dzīves garumā, tāpēc nozīmīgi ne mirkli neapstāties lasīšanas ceļojumā.

Ekspertu darba grupa

Leonika Kleimane-Leimane IGAUNIJA

Lasīšana ir viena no patīkamākajām aktivitātēm pasaulē. Lasot var aizceļot uz dažādām valstīm, neizejot no mājām, iepazīt cilvēkus un paražas. Lasīšana palīdz izprast sevi un pasauli sev apkārt. Pieaugušo uzdevums ir rosināt bērna interesi lasīt. Visiem bērniem mācīšanās lasīt ir grūts darbs, ja tas tiek darīts monotoni un garlaicīgi. Par laimi, ir daudz dažādu lasīšanas tehniku un metožu, kuras var atrast šajā rokasgrāmatā. Mana prakse rāda, ka, jo rotaļīgāka es spēju būt lasīšanas procesā, jo bērni vairāk ir ieinteresēti lasīšanā neatkarīgi no vecuma.

Raina Uibo Igaunija

Bērnībā man nepatika lasīt, jo lasīšanas tehniku apguvu diezgan vēlu. Šī iemesla dēļ joprojām esmu lēna tempa lasītāja, un man vajag koncentrēties. Neskatoties uz to, man patīk lasīt. Ņemot vērā manu profesiju, man ļoti patīk lasīt bērnu grāmatas. Mīlu pasaku grāmatas un, ja iespējams, lasu tās bērniem klasē. Man patīk kustība, ir jauki arī caur kustību izjust domas un aktivitātes, kas izlasītas grāmatā. Tāpēc, lai attīstītu skolēnu lasītprasmi, izmantoju dažādas stratēģijas, caur kurām bērniem ir interesanti uztvert izlasīto.

Mēs par lasītprasmi

Daļa Zoriene
Lietuva

Lai iedvesmotu bērnu, ir nepieciešams viņu ieinteresēt, dot iespēju strādāt kopā ar visiem, izmantot grāmatas un piedzīvot mācīšanās prieku. Kāpšana kalnā sākas nogāzē.

Ieva Dakne
Latvija

Lasītprasme un rakstītprasme ir tilts, kas mūs savieno ar iepriekšējām un arī ar nākamajām paaudzēm, tās ļauj mums būt izglītotiem cilvēkiem.

Kristīna Bergmane
Igaunija

Ceļš uz lasīšanu rit soli pa solim un ir individuāls. Bērns vislabāk pasauli apgūst spēlējoties. Spēlēšanās ir tā, kas ved uz gatavību lasīt, neveidojot nepatiku un piespiešanos. Mācīšanās lasīt ir nepārtraukts process, un mēs, pieaugušie, varam padarīt to aizraujošu un saistošu. Bērnam ir jāpiedzīvo lasīšanas panākumi un prieks.

Asta Urbone
Lietuva

Lasīšana ir ceļš uz izziņas pasauli - jautrs, saistošs un valdzinošs. Lasot cilvēks attīsta kritisko domāšanu un radošumu. Lasīšana, bez šaubām, veicina labus mācīšanās rezultātus. Domāju, ka lasītprasmes veidošanai ir jāsākas tik agri, cik vien iespējams. Lasīšanas laikā bērns piedzīvo prieku, spēju atbrīvot domas, radīt, sapņot un tēlot. Lasīsim un piedzīvosim prieku!

Indra Grosgale
Latvija

Kāpēc mēs gribam lasīt, kāpēc bērns grib lasīt? Tāpēc, ka grāmata var būt aizraujošs sarunu biedrs - tā spēj aizvest neparastā ceļojumā, iepriecināt un mierināt.

Tūli Helka
Igaunija

Lasīšana vienmēr bijusi svarīga manas dzīves daļa. Man ļoti patīk lasīt vēsturiskas noveles un visu, kas saistīts ar Skotiju. Šis projekts man lika vairāk padomāt par lasīšanas nozīmīgumu un to, kā padarīt lasīšanu saprotamāku skolēniem. Man patika, ka varēju apmeklēt skolas Latvijā un Lietuvā un redzēt, kā tur darbojas skolu sistēma.

Mēs par lasītprasmi

Jūrate Ivaškiene
Lietuva

Grāmatas ir zināšanu un pieredzes dārgumi. Tās ir tikušas lasītas kopš seniem laikiem – cilvēki bija ieinteresēti, tā bija vienīgā izklaide. Grāmata aicina mūs izrauties no raizēm un pelēkās ikdienas dzīves. Jārod laiks, lai apsēstos un atpūstos ar grāmatu, un tā sagādās daudz priecīgu mirkļu.

Indra Buša
Latvija

Mācot citus, ir jāmācās arī pašam, jo gudrība esot cilvēka pirmais tikums. Lasīšana ir ceļš, kurš dod iespēju mācīties, domāt un just.

Edita Puzariene
Lietuva

Lasīšana tev palīdz būt informētam, būt labam sarunu biedram, tā notver tavu radošumu un dod iespēju iztēlei veidot un īstenot jaunas idejas.

Inese Bergmane
Latvija

Neapstājies pie atbildes "Man nepatīk lasīt", jo vēlme lasīt ir ieguldījums tavā nākotnē, kas spēj dzīvi padarīt aizraujošāku un bagātāku.

Projekta koordinatori

Pireta Jeula Igaunija

Grāmatu lasīšana vienmēr ir bijusi daļa no manis. Man patīk lasīt grāmatas. Pašlaik lasu pārsvarā bērnu grāmatas, bet man patīk arī mīlas stāsti un kriminālliteratūra. Kā klases audzinātāja es cenšos atrast dažādus veidus, kā piesaistīt bērnus lasīšanai.

Jolanta Lembertiene Lietuva

Lasīšana var būt relaksācija, bauda, nepārtraukta pilnveidošanās vai piepūle – atkarībā no lasītprasmes līmeņa, ko cilvēks ir apguvis kopš agras bērnības.

Zintis Buls Latvija

Lasītprasme, kas bērnībā man atvēra ceļu uz piedzīvojumu pilnām izdomātām pasaulēm, nav zaudējusi savu nozīmi, pieaugot man un multimediju satura īpatsvaram informācijas telpā. Ja vēlies piekļūt informācijai tās tīrākajā, no interpretācijas un cenzūras brīvākajā formā, lasītprasme joprojām ir visnoderīgākais instruments.

Ievads

Mūsdienu izglītības ieguve nosaka, ka bērns iegūst zināšanas un prasmes, veido attieksmes un pieredzi, kas būtu nozīmīgi viņa dzīves kvalitātes veidošanā turpmāk. Lasītprasme ir viens no būtiskākajiem komponentiem zināšanu, prasmju, pieredzes un attieksmju veidošanās procesā. Vispārīgi lasītprasme tiek skaidrota dažādi, piemēram, kā sabiedrībai nozīmīga indivīda prasme (Anspoka, 2008), vispārīgs personības attīstības raksturojums (Manguel, 1997), pārmaiņu veicināšana sevis pilnveidei (Wolf, 2007), sevis pozicionēšana dažādās situācijās (Semiro, 1997), kā arī spēja iegūt izglītību (Ojha, Ismail, Kuppusamy, 2018).

Projekta "Pedagogu darba sistēma bērnu lasītprasmes attīstībai" ietvaros tika izstrādāta rokasgrāmata, kas paredzēta ikvienam, kam ir zinātniska un padziļināta interese par bērna lasītprasmes pilnveides aspektiem.
Rokasgrāmatas saturu veido teorētiskās pamatnostādnes par lasītprasmes jēdzienu, ar to saistītiem komponentiem, lasīšanas procesu un bērna vecumposma iezīmju raksturojumu lasītprasmes pilnveides kontekstā. Būtiski ņemt vērā tieši lasītāja vecumposma iezīmes, dažādas personības iezīmes, lasītprasmes pilnveides tradīcijas, metodiku valstiskā, lokālā, ģimeniskā un personiskā līmenī, jo tie var būt kā mainīgie lielumi, salīdzinot dažādu lasītāju lasītprasmi (Lindo, 2014; Timm, Uibu, 2015; Kang, 2014). Analizējot un apkopojot projektā iesaistīto Igaunijas, Lietuvas un Latvijas ekspertu labās prakses piemērus, tika veidots metožu apkopojums, skaidrojot variāciju iespējas sagatavotības līmenī, satura un resursu aspektā, kā arī piemērošanā attiecīgai mācību videi. Metodes skaidrotas ar praktiskiem vingrinājumiem, tie aprakstīti un ilustrēti. Īpaša uzmanība pievēršama pamatojumam, kas jāievēro katras minētās darbības kontekstā, iespējamās grūtības, "signāli", kuri liecina par lasītāja gatavību veikt konkrēto darbību u.tml.

Metodes sakārtotas galvenokārt secīgi: gatavošanās lasīt, lasītprasmes apguve, lasītprasmes pilnveide. Taču to secīgumu var ievērot jaunākajā pirmsskolas vecumā, pēc tam metode tiek piemērota atbilstoši lasītprasmes pilnveides mērķim.

Lasītprasmes pilnveides ceļā

Apzinoties mūsdienu izglītības sistēmas mainību, dažādību, kā arī dažādu faktoru noteiktās prasības (Clark-Chiarelli, 2018), nepieciešams sniegt atbalstu gan vecākiem, gan pedagogiem, lai sekmētu bērna lasītprasmes attīstību (Kim, Boyle, Zuilkowski, 2016). Viena no atbalsta formām, kas nozīmīga bērna lasītprasmes attīstības sekmēšanai, ir procesuālās darbības kopums (Kim, Boyle, Zuilkowski, Nakamura), kā arī metodes un metodiskie paņēmieni (Starsser del Rio, 2013). Tāpēc projekta ietvaros eksperti analizēja savu pedagoģisko darbību lasītprasmes pilnveides kontekstā, to prezentēja citu valstu ekspertiem, kopā tika meklēts visu valstu kopsaucējs attiecīgajā jautājumā, tā veidojot labāko prakses piemēru apkopojumu un detalizētu pamatojumu.

Lasītprasme ir pamatprasme, ar kuras palīdzību cilvēks apgūst citas prasmes sava mūža laikā, veidojot sakarību starp lasītprasmi un uzvedību, emocionālo un sociālo iekļaušanos dažādās sociālās grupās (Guthrie, McRae, Klauda, 2007). Projekta ietvaros tika aktualizēts jautājums, kā palīdzēt bērnam, izmantojot lasītprasmes pilnveides iespējas, izprast savas un cita emocijas, paust tās. Tāpat tika domāts, kā bērns (īpaši pirmsskolā) iekļaujas dažādās sociālajās grupās, veido sadarbību. Aktualizējot tieši sadarbības prasmi lasītprasmes pilnveides aspektā, skolotāji lielu vērību pievērsa pāru, grupas un klases sadarbībai. Tāpēc šobrīd īpaši nozīmīgi ir domāt, kā pilnveidot bērna lasītprasmi pēc iespējas agrāk, tādējādi sekmējot viņa dzīves labklājību, jo tā bērns kļūs pārliecinātāks, spēs iegūt daudz vairāk informācijas, kā arī vēlākajos dzīves posmos paust savas domas pilnveidotās pieredzes kontekstā, piemēram, veidojot karjeru.

Zinātniskajos pētījumos lasītprasme galvenokārt tiek skaidrota kā prasme saistīt skaņu ar tai atbilstošu grafisko apzīmējumu – burtu, savienot burtus vārdos, uztvert, izprast, analizēt un novērtēt dažādos veidos sniegtu informāciju, apzināties lasīšanas mērķi un patstāvīgi vai ar atbalstu izvēlēties atbilstīgu lasīšanas veidu un ievērot lasītāja kultūru. Taču šis skaidrojums ir aktuāls brīdī, kad bērns apgūst un pilnveido grafiski (ar rakstu zīmēm) atveidotas informācijas lasītprasmi. Projektā tika ietverts arī vecumposms no 1 gada un 6 mēnešiem līdz 5 gadiem, lai skaidrotu, cik nozīmīgs tas ir bērna sagatavošanā lasīšanas procesam.

Lasītprasmes pilnveides ceļā

Būtiskākie ***lasītprasmes kvalitātes rādītāji*** ir apzinātība, pareizība, iespējams, izteiksmīgums, lasīšanas ātrums (Landerl, Wimmer, 2008), taču nozīmīgākais ir tas, kā lasītājs iegūst, apstrādā un reflektē par sniegto informāciju (Fuchs, Compron, Fuchs, Bryant, Hamlett, Lambert, 2012). Šis aspekts saistīts ar lasītā izpratni, jo vispārīgi lasīšanas mērķis ir izprast lasīto (Tighe, Wagner, Schatschneider, 2015). Šī mērķa sasniegšana var būt gan lasīšanas procesa beigas (Afferbach, Craisas, Dyle, 2017), gan sākums, lai lasītu vēl (Davis, Vehabovic, 2017). Tāpēc praktisko piemēru apkopojumu daļā ir analizētas un piedāvātas metodes, kā skolotājs, vecāki un citi pedagoģiskajā procesā iesaistītie secīgi un mērķtiecīgi aktualizē jautājumus: Kas sniedz informāciju? Kā informācija var tikt pasniegta? Kā iegūt informāciju? Ko darīt ar iegūto informāciju?

Sākotnēji ***lasītā izpratne*** saistāma ar prasmi apzināties sevi kā pasaules daļu, mācīties "ieraudzīt", kā apkārtējā vide sniedz informāciju, ko tā māca, kā iespējams ar apgūto variēt, saklausīt, analizēt un reflektēt par dzirdēto (Ehri, 2014), tā pilnveidojot savu pieredzi. Tāpēc projekta ietvaros atspoguļotajā metožu kopumā akcentēts tieši pirmslasīšanas periods, kurā aktualizēts jautājums "bērns kā pasaules daļa un tās veidotājs". Iepriekš minēto darbību kopumā tiek veidota pieredze, kura ir noteicoša, lai veidotos vārdu krājums (dzirdētā un/vai lasītā saistīšana ar atmiņā esošu tēlu). Tieši vārdu izpratne ir ļoti nozīmīga, jo tā korelē ar sniegtās informācijas izpratnes kvalitāti kopumā (Perfetti, Stafura, 2014). Dzirdētā un/vai lasītā izpratne ir skaidrojama arī plašāk – vārda izpratne, vārda/vārdu izpratne kontekstā ar citu vārdu, vārda/vārdu izpratne teksta kontekstā (Wolf, Barzillai, 2009). Tāpēc eksperti, veidojot metožu kopumu, uzmanību pievērsa tam, kā bērns iegūst informāciju par vārdu, kā mācās veidot vārdu kopas, analizēt, kā mainās šo vārdu nozīme dažādās situācijās (kontekstā).

Lasītā izpratnes kvalitāte nosaka lasītāja ***pieredzes veidošanās kvalitāti*** – cik noderīga iegūtā informācija lasītājam būs ilgtermiņā, kā iegūtā informācija paplašinājusi lasītāja pieredzi, kā veidojusies sintēze ar lasītāja iepriekšējo pieredzi un kā veidosies mijiedarbība ar turpmāk lasīto (Pennington, Waxler, 2018). Jāmin, ka bērna pieredze var būt arī emocionāla un/vai faktoloģiska (Paulson, Armstrong, 2010), tāpēc īpaša uzmanība projekta ietvaros tika pievērsta bērna emocionālam pārdzīvojumam un šīs aspekta pieredzes atklāšanai (īpaši pirmsskolā). Tieši pozitīvs pārdzīvojums (veiksme, labizjūta) sekmē turpmāko lasītprasmes pilnveidi un attīstību kopumā (Duke, Cartwright, 2019).

Lasītprasmes pilnveides ceļā

Tas nozīmē, ka ***lasītā izpratne veido pieredzi, kura savukārt veido jaunu pieredzi***. Tāpēc metožu apkopojumā ir iekļauta sadaļa, kurā atspoguļots, kā attiecīgi aprakstīto metodi iespējams pielāgot un izmantot citā kvalitātē un pakāpē. Tā eksperti panāca, ka tiek domāts par individualizācijas aspektu.

Viens no projekta uzdevumiem saturiski paredzēja apkopot mūsdienu pedagoģiskās prakses labākos piemērus, jo šodien nepieciešama tāda lasītprasme, kas ļauj orientēties, integrējot gan vairāku grāmatu, gan digitālos tekstus, saprast sakarības starp tajos sniegtās informācijas saturu (Mourlam, Strouse, Newland, Lin, 2019). Projektā eksperti lielu uzmanību pievērsa arī šim aspektam, lai attiecīgās metodes varētu tikt izmantotas, mācoties lasīt dažādi atveidotu informāciju. Tas novērojams gan jaunākajā pirmsskolas vecuma grupā (piemēram, kustība, skaņas apzināšana, ritma joslas, skaņu atveidojumi), gan arī, piemēram, 4. – 6. klašu grupā, kurā tiek lasīta informācija no žurnāliem, dažādu sociālo portālu teksti u.tml. Tas apstiprina zinātnisku apgalvojumu, ka lasītprasmes attīstība saistāma ar prasmes kvalitāti, piemēram, darboties arī ar rokām, lai tehniski aktivizētu pieeju informācijai.

Turpinot analizēt tieši ***lasīšanas apguves procesu***, jāmin, ka tas ir komplekss darbību kopums. Tas raksturojams no dažādiem aspektiem - psiholoģiskā, sociālā, individuālā u.tml. Kā jau iepriekš tika minēts lasītprasmes jēdziena skaidrošanas kontekstā, sākotnēji lasīšanas process saistīts ar sevis apzināšanos pasaulē un sevis apzināšanos kā pasaules veidotāju. Pēc tam lasīšanas process saistīts ar darbību mācīties lasīt dažādi atveidotu informāciju, kas vēlāk pāriet uz lasīšanas izmantošanu citu zināšanu un prasmju apguvei (Pressley, Allington, 2014).

Lasīšanas apguves process nodrošina gan valodas struktūras apguvi kopumā, gan rosina domāt, diskutēt un interpretēt iegūto informāciju (Comb, 2010; Tompkins, 2011). Tas tiek atspoguļots arī apkopoto metožu daļā, kurā gandrīz ikvienā no tām tiek skaidrots par diskusiju, domu paušanu, kā arī interpretācijas darbību (jaunu teikumu veidošana, teksta papildināšana, teātris, lomu rotaļas u.tml.).

Lasītprasmes pilnveides ceļā

Lasīšanas process ir jāskata multidimensionālā kontekstā – skaņas uztvere (apkārtējā vidē dažādu skaņu apzināšanās, atveidošana, jaunu radīšana), rakstītie, drukātie, zīmēti simboli (piemēram, burtu elementu un burtu/vārdu veidošana no dažādiem materiāliem dažādās vidēs un plaknēs), kustīgie simboli (pirkstiņlelles, animācijas filmas, leļļu teātris, objektu pārvietošana, lomu rotaļas), taustāmi, dažādu faktūru un formu simboli – gan reālā, gan virtuālā vidē, gan citu, gan paša radītā (Amiama-Espaillat, Mayor-Ruiz, 2017; Csobanka, 2016). Īpaši lasīšanas procesa nodrošināšana paša veidotā vidē ir atspoguļota ekspertu apkopotajās metodēs. Tas parādās gan kā rotaļāšanās (pirmsskola), gan grupu darbs, gan problēmrisināšana u.tml.

Eksperti, mācoties viens no otra, apkopojot labākos labās prakses piemērus, uzmanību pievērsa īpaši zinātniskajam pamatojumam, ka lasīšanas process vienmēr notiek tagadnē, izmantojot lasītāja pieredzi, lai veidotu jaunu pieredzi, vērtētu sniegto informāciju, paužot attieksmi, veidojot mijsakarību "lasīšana – sevis apzināšanās – sevis pilnveide" (Duke, Cartwright, 2019; McKee, Carr, 2016; Hosp, Nicole, 2014). Nozīmīgi bija tas, ka eksperti pieredzes apmaiņas darbībā domāja tieši par to, kas notiek šodien reālajā skolas vidē, viens otram skaidroja, kā attiecīgā darbība ietekmēs, iespējams, mainīs turpmākās darbības, ko no katras darbības atbilstoši savai sagatavotībai iegūs bērns.

Uzmanība pievēršama tam, ka lasīšanas procesā lasītājam jāspēj vienlaicīgi veikt dažādus uzdevumus noteiktā laikā, dalīt uzmanību (spēja fokusēties uz specifiskiem uzdevumiem, ignorējot nenozīmīgu informāciju), ierobežot virspusēji iegūto informāciju (apzināti apspiest dominējošo atbildi, kad tas nepieciešams) (Georgiou, Das, 2019). Projektā eksperti apkopotajās metodēs atspoguļoja uzmanības noturības vingrinājumu iekļaušanu, piemēram, ritma joslu veidošanu, īsu instrukciju atspoguļošanu, pārvietošanos atbilstoši instrukcijām, veidošanu pēc parauga u.tml.

Metožu apkopojumā uzmanība tiek pievērsta arī lasīšanas procesa aspektam, kad vārds tiek saistīts ar tā skanisko atveidojumu. Tas notiek pakāpeniski, proti, no grafiskā elementa saskatīšanas nonāk līdz zilbes vai veselu vārdu izrunāšanai, prasmei uztvert lasītā jēgu, izprast lasīto un to interpretēt, jo pastāv nozīmīga sakarība starp skaņu un vārdu izrunu, skaņu un vārdu saklausīšanu un vēlāk izpratnes kvalitāti un izmantojamību (Alvarez-Canizo, Martinez-Garcia, 2019).

Lasītprasmes pilnveides ceļā

Pieredzes apmaiņas laikā, metožu analizēšanas un aprobācijas procesā eksperti pievērsa uzmanību tieši tam, kāds ir attiecīgā skolotāja, ar kuru eksperts strādā, bērnu grupas vispārīgs raksturojums. Tieši ***izpratne par bērnu*** ir nozīmīga lasītprasmes pilnveides procesā, jo mainās veicinātāja (vecāka, skolotāja u.c.) darbības pamatojums (Fahey, Insel, Roth, 2011).

Mūsdienās bērnam ir no skolotāja un vecākiem atšķirīga attieksme pret mācību procesu, izglītības ieguvi, jaunatklājumiem u.tml., vērtības, izpratne par uzvedību (šeit domāta uzvedība dažādās situācijās) u.tml. (Twenge, Exline, Grubbs, Sastry, Campbell, 2015). Tas tika ņemts vērā, kad projektā iesaistītie eksperti aktualizēja savas labās prakses piemērus, izceļot tieši dažādību un dažādības vispārināšanu un to veiksmīgu izmantošanu lasītprasmes pilnveides procesā.

Analizējot no zinātniskā aspekta, skolēns līdz aptuveni 3. klasei (10 gadi) tiek raksturots galvenokārt kā godīgs, uzticams, līdzjūtīgs, apdomīgs, atbildīgs, atvērts un apņēmīgs (Seemiller, Grace, 2016). Tas skolotājam ļauj izmantot gandrīz visas metodes, jo bērns ir uzņēmīgāks pret visu jauno, gatavs riskēt, eksperimentēt, izmēģināt un variēt. Viņa tehnoloģiju un brīvpieejas pasaules veidotā pieredze ir ļoti nozīmīga, kas nosaka arī jauna veida komunikācijas veidošanos (Jain, Vatsa, Jagani, 2014; Marganski, 2017), tāpēc atspoguļoto metožu izklāstā ir saskatāma šī it kā vienas pieejas dažādība, kura norāda uz komunikācijas modeli gan "bērns – bērns", gan "bērns – pieaugušais", jo, kā jau iepriekš tika minēts, ikviena jaunā pieredze kļūst arī kā savas sociālās lomas paplašināšana (Bassiouni, Hackley, 2014; Dupont, 2015), kas nosaka, kā bērns iekļausies attiecīgajās sociālās grupās, kāda būs viņa loma.

Bērns līdz 7 gadu vecumam galvenokārt tiek sagatavots dažādiem kognitīviem attīstības procesiem, tāpēc īpaši būtiski viņam nodrošināt kvalitatīvas mūzikas nodarbības, kustību veicinošas darbības, zīmēšanu, krāsošanu, veidošanu, līmēšanu, rotaļāšanos ar rotaļlietām, pārrunāt attēlos redzēto u.tml. (Schroeder-Yu, 2008). Tas tiek parādīts galvenokārt metodēs, kurās it kā uzreiz nav nolasāms lasīšanas process, lasītprasmes apguve, bet ir aktualizēts sagatavošanās process – ritmizēšana, grupēšana, atveidošana, kustības virzienu modelēšana u.tml., jo līdz aptuveni 7 gadiem īpaši attīstās bērna smadzenes un nervu sistēma (Nelson, 2011). Bērns aizvien vairāk apzinās savu kustību amplitūdu, dažādību, tāpēc pasaules iepazīšana galvenokārt notiek straujā kustībā (Santrock, 2011), līdz ar to uzdevumos lasītprasmes pilnveidei iekļauj galvenokārt ķermeniskās kustības, to mainību īsā laika vienībā, kā arī, no otras puses, veicina uzmanības fokusēšanu un fokusa ilguma palielināšanu.

Lasītprasmes pilnveides ceļā

Līdz 3 gadu vecumam bērnam patīk veikt vienkāršas kustības, piemēram, lēkt, skriet uz priekšu un atpakaļ, ap 4 gadu vecuma bērns veic tādas pašas darbības, taču papildus arī dažādus vingrinājumus, ķermeņa izliekšanu u.tml., līdz ar to izprotams, kā bērns redz informāciju, cik vienkārši tā ir atspoguļota, izkārtota plaknē, cik daudz objektu ir apvienoti. Kad mainās kustība, iespējams novērot arī sniegtās informācijas mainību. Ap 5 gadu vecumu bērns kustības uzdevumus veic, jau sadarbojoties un/vai sacenšoties ar kādu, izmantojot kādu priekšmetu, kā arī veic dažādas kustības vienlaicīgi (Santrock, 2011), tāpēc šis ir posms, kurā galvenokārt tiek aktualizēta domu apmaiņa, uzklausīšana vienaudžu vidū, skolotāja lomas nostiprināšanās, mērķtiecīgu uzdevumu veikšana, iespējams, to izpildes kvalitātes apzināšana.

Kā jau iepriekš tika minēts pieredzes paplašināšanas aspektā, jāuzsver, ka līdz 5 gadu vecumam bērns pasauli raksturo caur savu egocentriskumu, ar attēliem, zīmējumiem un vārdiem. Jebkura informācijas ieguve, apguve, nostiprināšana notiek caur "es" pilnveidošanas prizmu, kur procesa centrs ir pats bērns. Aptuveni līdz 4 gadu vecumam bērns domā un izprot simbolos (attiecīgu informācijas kopu skaidro viena simbola aspektā), pauž idejas un pārliecinošus apgalvojumus par to, kas nākotnē nav reāls (Carlson, Zelazo, 2008), jo nav analītisko prasmju, lai izdalītu patiesu un nepatiesu informāciju. Tomēr šāds fakts liecina tikai par smadzeņu darbības attīstību, ka bērns apjauš savas iespējas "rotaļāties" ar atmiņu un domām, veidot kādas sakarības. Ap 5 gadu vecumu un vēlāk bērns sāk paust domas, vadoties pēc "rīcības un seku" principa.

Tāpat līdz 5 gadu vecumam veidojas pieņēmumi par kādu lietu nozīmību viņa dzīves kvalitātē (Santrock, 2011), vēlāk spēj pielāgot citus objektus, savu rīcību, lai sasniegtu sev vēlamo labizjūtu, tāpēc projekta ietvaros tika aktualizēts bērna vecums 1 gads un 6 mēneši, lai atspoguļotu, kā radīt apstākļus, kad bērns saprot – viņa rīcība, kaut kā jauna apguve ir iespēja turpināt pilnveidoties.

Lasītprasmes pilnveides ceļā

Nozīmīgs ir valodas lietojamības aspekts, īpaši līdz 7 gadu vecumam. Saruna (dialogs) ar bērnu nodrošina viņa vispārēju komunikācijas attīstību, taču svarīgi, ka saruna, runāšana nodrošina viņam iespēju risināt savas problēmas (John-Steiner, 2007). Apkopotajos labās prakses piemēros ir atspoguļots tieši sarunas aspekts gan par izlasīto/dzirdēto, gan modelējot dažādas situācijas, gan risinot problēmjautājumus u.tml., lai mērķtiecīgi radītu tādus apstākļus, ka bērnam jārunā. Nozīmīgi nodrošināt bērna komunicēšanu ar vienaudžiem, pieaugušajiem, jo tas veicina spēju vēlāk paust savas domas jau daudz pārliecinošāk, meklējot precīzākus argumentus u.tml. Komunicēšana ar citiem ir jāmācās, tā veidojas tikai praksē. Īpaši līdz 7 gadu vecumam ir novērojams, ka bērns sarunājas ar sevi, izspēlējot dažādas situācijas. Galvenokārt tas notiek rotaļāšanās laikā. Svarīgi šo procesu nepārtraukt, jo bērns vienatnē rotaļājas un veido dažādus dialogus, iejūtas dažādos tēlos un situācijās, kas ir ļoti nozīmīgi pēc tam teksta analīzes aspektā. Tieši "sarunāšanās ar sevi" nodrošina valodas attīstības augstāku kvalitāti turpmāk (Winsler, Carlton, Barry, 2000).

Domājot par ***bērna uzmanību***, tās noturību, jāpievērš uzmanība dažādiem aspektiem. Var izdalīt uzmanību kādas darbības laikā (mērķtiecīgi organizēts mācību process, mērķtiecīgs uzdevums, galvenokārt to ierosina pieaugušais) un vispārīgu uzmanību (ikdienas darbība) (Rothbart, Garstein, 2008). Projekta ietvaros, protams, no profesionālās darbības prakses aspekta tika aktualizēta uzmanības noturība, tās sekmēšana organizētas darbības laikā. Tāpēc metožu aprakstos izklāstīts, kā pievērt uzmanību darbībai, darbības laikā aktualizēt darbību, mērķi un uzdevumus. Uzmanības noturēšana darbības laikā līdz 4 gadu vecumam tiek veidota nevis ar vārdisku norādījumu, bet gan ar stimulu (piemēram, krāsains klauns, kāds cits tēls u.tml.). Tas atspoguļots arī metodēs (iesaistīts kāds pasaku tēls, zināma rotaļlieta, kāds cits saistošs objekts u.tml.), bet vēlāk iespējams jau lietot kādus signālvārdus un signālfrāzes. 4. – 6. klases posmā mērķi un uzdevumu izvirza pārsvarā pats skolēns, tāpēc galvenais uzmanības noturības veicinātājs būs viņa rosināta iesaiste un interese.

Līdz 4 gadu vecumam dominē nejaušas izvēles princips, bez iekšēja pamatojuma un īslaicīgas analīzes (piemēram, ja jāizvēlas starp diviem attēliem, biežāk izvēlēsies pēc nejaušības principa un to pielāgos situācijai). Lai pilnveidotu bērna lasītprasmi turpmāk, pieaugušajiem jābūt tiem, kuri aizrauj un "stimulē" bērnu, kopā klausoties, pētot, rakstot u.c. (Beaty, Pratt, 2011).

Lasītprasmes pilnveides ceļā

Lasītprasmes aspektā aptuveni no 7 - 8 gadu vecuma bērns vienlaicīgi spēj gan dekodēt lasīto vārdu, gan arī analizēt tā nozīmi, taču ne vienmēr teksta kontekstā. Bērns šajā vecumā raksturo lietas, tās neredzot, galvenokārt pamatojoties uz savu pieredzi (Mimeau, Ricketts, Deacon, 2018; Ricketts, Bishop, Nation, 2011), taču vēlāk dažādu lasīto informāciju spēj vispārināt, pretnostatīt u.tml. (Santrock, 2011). Nostiprinās priekšstati par telpu un perspektīvu, ir saprotams, kas ir etalons un kā to lietot, tāpēc ļoti veiksmīgi izmantojamas metodes darbībām pēc parauga. Būtiski, ka apmēram 9 - 10 gadu vecumā vispārīgi vārdu analizēšana vairs nav pirmšķirīga, bet kā noteicošā vienība kļūst teksts (Cain, 2015), tāpēc izmantojamās metodes galvenokārt tiek veidotas teksta satura analīzes un izmantojamības kontekstā. Tāpat atzīmējams, ka līdz aptuveni 10 gadu vecumam lasīšanas laikā pastāv attiecība "lasu skaļi – domāju skaļi", kas maina arī lasītprasmi kopumā (Nessy, Kenny, 2016). Projekta eksperti izcēla gan kluso, gan skaļo lasīšanu, kura izmantota atspoguļotajās metodēs, piemēram, teksta analīze pēc patstāvīgi izlasītā (lasīšana klusu) vai spēle, varoņu minēšana, skaidrošana pēc lasītā, lasīšana priekšā (skaļā lasīšana).

10 – 12 gadu vecumā (apmēram 4. - 6. klase) nozīmīgi, ka skolēns prot jau augstākā kvalitātē raksturot sevi, savas izjūtas (Harter, 2006), kas ir būtiski, analizējot lasīto informāciju, tās noderīgumu, ticamību u.tml. Svarīga kļūst sevis, savas darbības salīdzināšana ar citiem vienaudžiem (Davis-Kean, Jager, Collins, 2009), var novērot, ka šajā vecumposmā skolēni veic darbības, lai līdzinātos kādam, vai izsaka domas, vērtējumu no cita cilvēka perspektīvas. Tāpēc šī posma eksperti aprakstītajās metodēs izcēla tieši vienaudžu sadarbības formas.

Literatūras un avotu saraksts

1. Afflerbach, P., Crassas, M.E., Doyle, B. (2017). Reading assessment in the 21st century. *What's new in literacy teaching? Weaving together time-honored practices with new research* (Ch. 6). New York, NY: Teachers College Press.

2. Alvarez-Canizo, M., Martinez-Garcia, C. (2019). Development of reading prosody in school-age Spanish children: a longitudinal study. *Journal of Research in reading, Vol. 00*, p.1 – 18.

3. Amiama-Espaillat, C., Mayor-Ruiz, C. (2017). Digital Reading and Reading Competence: The influence in the Z generation from the Dominican Republic, *Comunicar*, 52, XXV, 105-113.

4. Anspoka, Z. (2008). *Latviešu valodas didaktika 1.-4.klase. Monogrāfija*. Rīga: Raka.

5. Bassiouni, D. H., Hackley, C. (2014). 'Generation Z' children's adaptation to digital consumer culture: A critical literature review. *Journal of Customer Behaviour, 13*(2), 113-133.

6. Beaty, J. J., Pratt, L. (2011). *Early literacy in preschool and kindetgarten* (3ed ed.). Boston: Allyn &Bacon.

7. Carlston, S.M., Zelazo, P.D. (2008). Symbolic Thought. *Encyclopedia of infant and early childhood development*. Oxford, UK: Elsevier.

8. Clark-Chiarelli, N., Louge, N.(2016). Teacher quality as a mediator for student achievement. *Understanding what works in oral reading assessments* (pp. 30 -40). Monreal: UNESCO.

9. Comb, M. (2010). *Redears and writers in the primary grades*. Boston: Allyn & Bacon.

10. Csobanka, Z. E. (2016). The Z Generation. *Acta Technologica Dubnicae, Vol. 6, 2*, p. 63 – 76.

11. Davis, S. D., Vehabovic, N.(2017). The Dangers of Test Preparation: What Students Learn (and Don't Learn) About Reading Comprehension From Test-Centric Literacy Instruction. *The Reading Teacher, vol.71*, p.579 – 588.

12. Duke, N.K., Cartwright, K.B., (2019). Implications of the DRIVE Model of Reading: making the Complexity of Reading Actionable. *The Reading Teacher, 73*(1), 123 – 128.

13. Dupont, S. (2015). Move over Millennials, here comes Generation Z. *Public Relations Tactics, 22*(5), 19, pieejams: https://apps.prsa.org/Intelligence/Tactics/Articles/view/11057/1110/Move_Over_Millennials_Here_Comes_Generation_Z_Unde#.XsZXuGgzZPZ

14. Ehri, L.C. (2014). Orthographic mapping in the acquisition of sight word reading, spelling memory, and vocabulary learning. *Scientific Studies of Reading, 18* (1), 5 – 21 .

15. Fahey, T.D., Insel, P.M., Roth, W.T. (2011). *Fit and well (9 th ed)*, New York:McGraw-Hill.

16. Fuchs, D., Compton, D., Fuchs, L., Bryant, J., Hamlett, C., Lambert, W. (2012). First grade cognitive abilities as longterm predictors of reading comprehension and disability status. *Journal of Learning Disabilities, 45*, 217–231.

17. Georgiou, G.K., Das, J.P. (2016). What component of executive functions contributes to normal and impaired reading comprehension in young adults? *Research in Developmental Disabilities, 49 – 50*, p.118 – 128.

Literatūras un avotu saraksts

18. Guthrie, J.T., McRae, A., Klauda, S.L. (2007). Contributions of Concept-Oriented Reading Instruction to knowledge about interventions for motivations in reading. *Educational Psychologist, 42*(4), 237–250.

19. Hosp, J., Nicole, S. (2014). Reading Assessment: Reading Fluency , Reading Fluently, and Comprehension - Commentary on the Special Topic. *School Psychology Review, 43*(1), 59-68.

20. Jain, V., Vatsa, R., Jagani, K. (2014). Exploring generation Z's purchase behavior towards luxury apparel: A conceptual framework. *Romanian Journal of Marketing, 2*, 18-29.

21. John-Steiner, V. (2007). Vygotsky on thinking and speaking. *The Cambridge companion to Vygotsky*. New York: Cambridge University Press.

22. Kang, H.(2014). Understanding online reading throeught the eyes of first and second language readers: An exploratory study. *Computers&Education*, 73, 1 – 8.

23. Kim, Y., Boyle, H., Zuilkowski, S., Nakamura, P. (2016). *Landscape report on early grade literacy*. Washington, DC: U.S. Agency for International Development.

24. Lindo, E.J. (2014). Family background as a predictor of reading comprehension performance: An examination of the contributions of human, financial, and social capital. *Learning and Individual Differences*, 32, p.287 -293.

25. Marganski, A. (2017). Sexting in Poland and the united states: A comparative study of personal and social- situational factors. *International Journal of Cyber Criminology, 11(2)*, 183- 201.

26. Manguel, A. (1997). *A history of reading*. New York: Penguin Group.

27. McKee, L., Carr, G. (2016). Supporting Beginning Readers in reading to Learn: A Comprehension Strategy. *The Reading teacher, Vol. 70*, p. 359 – 363.

28. Mourlam, D.J., Strouse, G.A., Newland, L.A., Lin, H. (2019). Can they do it? A comparison of teacher candidates' beliefs and preschoolers' actual skills with digital technology and media. *Computers & Education, 129*, 82 – 91.

29. Nelson, C. A. (2011). Brain development and behavior. *Rudolph's Pediatrics (22nd ed.)*. New York: McGraw-Hill.

30. Ojha, P.K., Ismail, A., Kuppusamy, K.S. (2018). Persual of Readability with Focus on Web Content Understandability, *Journal of King Soud University – Computer and Information Sciences*, pieejams: https://www.researchgate.net/publication/323939475_Pe-rusal_of_Readability_with_Focus_on_Web_Content_Understandability .

31. Paulson, E.J., Armstrong, S.L. (2010). Situating reader štance within and beyond the efferent-aesthetic continuum. *Literacy Researcher and Instruction, 49*, 86-97.

32. Pennington, M.C., Waxler, R.P. (2018). Whay reading books still matters. The Power of Literature in digital Times. New York, Routledge.

33. Perfetti, C.A., Stafura, J. (2014). Word knowledge in a theory of reading comprehension. *Scientific Studies of Reading, 18*(1), 22–37.

Literatūras un avotu saraksts

34. Pressley, M., Allington, R. L. (2014). *Reading instruction that works: The case for balanced teaching*. Guilford Publications.

35. Rothbart, M. K., Garstein, M. A. (2008). Temperament. *Encyclopedia of infant and early childhood development*. Oxford, UK: Elsevier.

36. Santrock, J.W.(2011). *Life-Span Development*. Connect Learn Succeed.

37. Schroeder-Yu, G. (2008). Documentation: Ideas and applications from the Reggio Emilia approach. *Teaching Artist Journal, 6*, 126 – 134.

38. Seemiller, C., Grace, M. (2016). *Generation Z goes to college*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

39. Semino, Elena (1997). *Language and world creation in poems and other texts*. London and New York: Longman.

40. Strasser, K., del Río, F. (2013). The role of comprehension monitoring, theory of mind, and vocabulary depth in predicting story comprehension and recall of kindergarten children. *Reading Research Quarterly, 49*(2), 169–187.

41. Tighe, E. L., Wagner, R. K., Schatschneide, C. (2015). Applying a multiple group causal indicator modeling framework to the reading comprehension skills of third, seventh, and tenth grade students. *Reading and Writing, 28*, 439–466.

42. Timm, M., Uibu, K. (2015). Development Of Student Text Comprehension And Language Semantics In Primary School. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 191, p.793 – 800.

43. Tompkins, G.E. (2011). *Literacy in the early grades*. (3rd ed.). Boston: Allyn & Bacon.

44. Twenge, J. M., Exline, J. J., Grubbs, J. B., Sastry, R., Campbell, W. K. (2015). Generational and time period differences in American adolescents' religious orientation, *PLoS ONE, 10*(5), 1966–2014.

45. Winsler, A., Carlton, M.P., Barry, M.J. (2000). Age-related changes in preschool children's systematic use of private speech in a natural setting. *Journal of Child Language, 27*, 665 – 687.

46. Wolf, M. (2007). *Proust and the squid: The story and science of the reading brain*. New York: HarperCollins.

47. Wolf, M., Barzillai, M. (2009). The importance of deep reading. *Educational Leadership, 66*(6), 32–37.

Kā lietot metodisko materiālu

METODES NOSAUKUMS

METODES IZMANTOŠANAS MĒRĶIS UN SASNIEDZAMAIS REZULTĀTS

VIENS NO METODES REALIZĀCIJAS VARIANTIEM

ATTĒLS SKAIDROJUMA PADZIĻINĀTĀKAI IZPRATNEI

METODES VARIANTA DIFERENCĒŠANA – VIEGLĀKS PAR VIENU PAKĀPI

METODES VARIANTA DIFERENCĒŠANA – GRŪTĀKS PAR VIENU PAKĀPI

METODES VARIANTA DIFERENCĒŠANA – GRŪTĀKS PAR DIVĀM PAKĀPĒM

VIETA PIEZĪMĒM PAR SAVIEM METODES RISINĀŠANAS VARIANTIEM

Eju burta virzienā

Ar ķermeņa kustību izjūt burta rakstības virzienu

1. variants

1 **Bērns paškontrolēti pārvietojas telpā taisnā virzienā (*sk. 1. attēlu*).**

Bērns ķermeniski izjūt taisna virziena kustību, kas būs nepieciešama, drukājot un rakstot burtus, to elementus, kuros ir taisna līnija.

2 **Bērns paškontrolēti pārvietojas telpā apļveida virzienā (*sk. 2. attēlu*).**

Bērns ķermeniski izjūt apļveida kustību, kas būs nepieciešama, drukājot un rakstot burtus, to elementus, kuros ir apļveida līnija.

3 **Bērns paškontrolēti pārvietojas telpā, kurā ir dažādi objekti.**

Dažādi objekti traucē bērna kustību. Grūtību (kustības pārtraukšanas) brīdī bērns savā apziņā fiksē kustību, virzienu un tādējādi to nostiprina savā atmiņā. Svarīgi sekmēt gan ilgtermiņa, gan īstermiņa atmiņas attīstību. Piemēram, bērns spēj atkārtot kādu darbību kombināciju, kuru veicis pirms dažām stundām, diennakts, nedēļas. Bērnu rosina atcerēties ne tikai paša, bet arī citu veiktās darbības, ko viņš novērojis.

1. attēls

2. attēls

Kustību iespējams sarežģīt, rosinot bērnu pārvietoties pa dažādiem objektiem (augstākiem, zemākiem, kustīgiem, ar dažādu faktūru). Svarīgi pievērst uzmanību bērna pārvietošanās tehnikai: vai viņš spēj apstāties, paredzēt veicamo kustību, neuzskriet citam bērnam vai objektam, apstāties pēc iepriekš norunāta signāla (spēja sadalīt uzmanību). Tas būs īpaši nozīmīgi lasīšanas procesā, kad jāievēro apstāšanās - pauzes, lasot vārdu (vārda beigas), teikumu (pieturzīmju ievērošana teikumā) un paredzot, kāds būs lasāmā teikuma veids (pēc izteikuma mērķa, tiešā runa u.tml.).

Bērns uzsāk darbību, redzot, kā to dara kāds cits. Nozīmīgi aktualizēt atdarināšanas darbību.

Nozīmīgi izpētīt arī ķermeniskās kustības ietekmi uz kādu objektu, piemēram, kā mainās pēdu nospiedumi sniegā vai smiltīs, ja uzspiež ar pēdu stiprāk vai vājāk, vērot dažādu mašīnu riepu nospiedumus u.tml.

Bērns atveido kustību, iepriekš redzot burtu.

Ar kustības palīdzību bērns uz cita ķermeņa "raksta" burtus un vārdus, otrs ķermeniski izjūt rakstīto.

Dabā vēro, kādu "rakstību" veido citi objekti, piemēram, saules aušana un rietēšana, putnu lidojumi, mestas bumbas kustība.

Manas piezīmes

Klausies!

Saklausa dažādas skaņas

1. variants

1

Skolotājs sagatavo dažādus priekšmetus (metāla, māla, stikla traukus, koka gabalu, papīra, kartona, koka kastītes, metāla, plastmasas karotes, kociņus u.tml.).

2

Bērns ar dažādiem objektiem piesit (pieskandina) pie priekšmetiem. Klausās, kā veidojas skaņa (*sk. 1. attēlu*).

Bērns mācās apzināti klausīties, attīstot prasmi mērķtiecīgi dzirdēt un saistīt skaņu ar attēlu (objektu), veidojot pieredzi.

3

Bērns saklausa dažāda garuma skaņas, izmantojot, piemēram, stabuli, svilpīti, flautu, vijoli, klavieres.

1. attēls

Manas piezīmes

Klausies!

Saklausa dažādas skaņas

turpinājums

4 **Ar mūzikas instrumentiem atskaņotās skaņas saista ar izrunāto vai lasīto vārdu, akcentējot īsu un garu skaņu.**

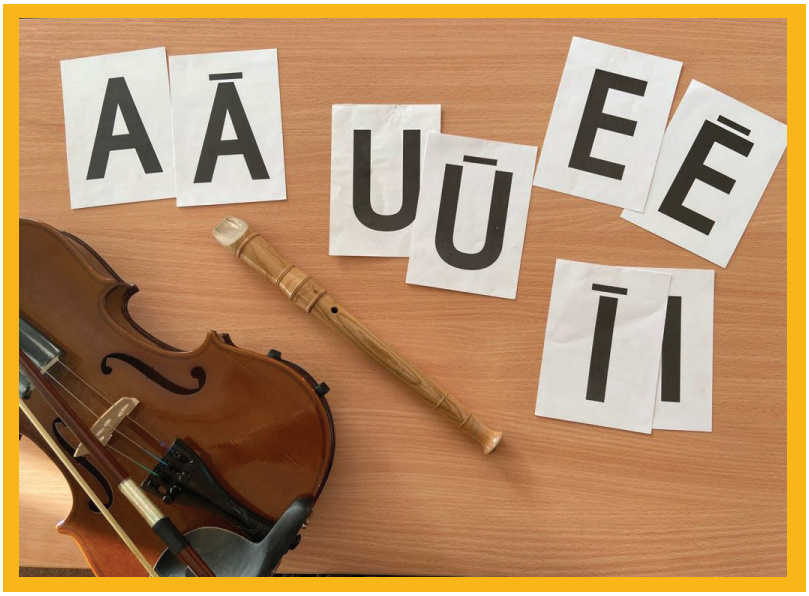

- Vienlaicīgi radot dažādas skaņas, rosina bērnu noteikt objektus, ar kuriem skaņa radīta. Radīto skaņu saista ar attēlu un/vai uzrakstītu vārdu.
- Radīto skaņu saista ar attēlu un/vai vārdu pēc to satura līdzības.
- Tekstā vārdus aizstāj ar tos raksturojošu skaņu.

Dabaszinībās pēta skaņas izplatīšanos, radot to ar dažādiem objektiem.
Mūzikā saklausa un izmanto skaņu radīšanas iespējas.

Manas piezīmes

Eju burta virzienā

Ar ķermeņa kustību izjūt burta rakstības virzienu

1. variants

1

Bērns paškontrolēti pārvietojas telpā taisnā virzienā (*sk. 1. attēlu*).

Bērns ķermeniski izjūt taisna virziena kustību, kas būs nepieciešama, drukājot un rakstot burtus, to elementus, kuros ir taisna līnija.

2

Bērns paškontrolēti pārvietojas telpā apļveida virzienā (*sk. 2. attēlu*).

Bērns ķermeniski izjūt apļveida kustību, kas būs nepieciešama, drukājot un rakstot burtus, to elementus, kuros ir apļveida līnija.

3

Bērns paškontrolēti pārvietojas telpā, kurā ir dažādi objekti.

Dažādi objekti traucē bērna kustību. Grūtību (kustības pārtraukšanas) brīdī bērns savā apziņā fiksē kustību, virzienu un tādējādi to nostiprina savā atmiņā. Svarīgi sekmēt gan ilgtermiņa, gan īstermiņa atmiņas attīstību. Piemēram, bērns spēj atkārtot kādu darbību kombināciju, kuru veicis pirms dažām stundām, diennakts, nedēļas. Bērnu rosina atcerēties ne tikai paša, bet arī citu veiktās darbības, ko viņš novērojis.

1. attēls

2. attēls

Kustību iespējams sarežģīt, rosinot bērnu pārvietoties pa dažādiem objektiem (augstākiem, zemākiem, kustīgiem, ar dažādu faktūru). Svarīgi pievērst uzmanību bērna pārvietošanās tehnikai: vai viņš spēj apstāties, paredzēt veicamo kustību, neuzskriet citam bērnam vai objektam, apstāties pēc iepriekš norunāta signāla (spēja sadalīt uzmanību). Tas būs īpaši nozīmīgi lasīšanas procesā, kad jāievēro apstāšanās - pauzes, lasot vārdu (vārda beigas), teikumu (pieturzīmju ievērošana teikumā) un paredzot, kāds būs lasāmā teikuma veids (pēc izteikuma mērķa, tiešā runa u.tml.).

Bērns uzsāk darbību, redzot, kā to dara kāds cits. Nozīmīgi aktualizēt atdarināšanas darbību.

Nozīmīgi izpētīt arī ķermeniskās kustības ietekmi uz kādu objektu, piemēram, kā mainās pēdu nospiedumi sniegā vai smiltīs, ja uzspiež ar pēdu stiprāk vai vājāk, vērot dažādu mašīnu riepu nospiedumus u.tml.

Bērns atveido kustību, iepriekš redzot burtu.

Ar kustības palīdzību bērns uz cita ķermeņa "raksta" burtus un vārdus, otrs ķermeniski izjūt rakstīto.

Dabā vēro, kādu "rakstību" veido citi objekti, piemēram, saules aušana un rietēšana, putnu lidojumi, mestas bumbas kustība.

Manas piezīmes

Pārvieto!

Objektu pārvietošana

1. variants

1

Pieaugušais sagatavo grozu ar bumbiņām vai citiem objektiem, kuri būs jāpārvieto.

Ieteicams vispirms pārvietošanas kustību veikt tikai ar rokas palīdzību. Pēc tam, kad kustība jau ir apzināta, var lietot rokas "pagarinājumu", piemēram, karoti, knaibles, kociņus. Bērnam svarīgi apzināties sava ķermeņa kustību un spēju to vadīt; cits objekts ir tikai palīgs, lai veiktu plānoto darbību (vēlāk – pildspalva).

2

Pieaugušais sagatavo lielu trauku, kurā būs jāpārvieto grozā esošie objekti.

Svarīgi bērnam piedāvāt tādu trauku, kurā objekta ievietošana būtu ar dažādām grūtības pakāpēm, t.i., traukam lielāks vai mazāks atvērums.

3

Bērns pārvieto objektus no groziņa uz trauku (*sk. 1. attēlu*).

Bērns apgūst paškontrolētu kustību, kas būs nepieciešama lasīšanas procesā, piemēram, skatiena kustību.

1. attēls

Ieteicams rosināt objektus pārvietot no kreisās uz labo pusi, tādējādi aktualizējot arī lasīšanas procesā nepieciešamo virzienu.

Pārvietošanai iespējams izmantot ne tikai rokas, bet arī priekšmetus, piemēram, karoti, irbulīšus u.c. (*sk. 2. attēlu*).

Pārvietojot objektus, var mainīt to dažādību (spalva, akmens, bumbiņas, šķidrums), kā arī objektu pārvietošanas attālumu, tā kustībā iesaistot visu ķermeni.

Pēta dažādu objektu pārvietošanos dabā.
Pēta, kādi spēki ietekmē objekta pārvietošanos (gaiss, grūdiens u.c.).

2. attēls

Manas piezīmes

Ritms

Veido ritma joslas

1. variants

1

Sākumā ritma joslas bērns veido, izmantojot rotaļlietas, piemēram, saliek rindā klucīšus (*sk. 1. attēlu*). Pēc tam ritma joslas veido pēc parauga, piemēram, saliek rotaļlietas suns – kaķis - suns u.tml.

2

Skolotājs sagatavo norobežotu virsmu (galda virsma, šalle, garš papīrs u.tml.).

Svarīgi, ka ir norobežota virsma ar augšējo un apakšējo malu, tas būs nozīmīgi vēlāk lasīšanas procesā, ievērojot rindu.
Ieteicams strādāt ar viena veida objektiem (piemēram, figūras, dabas materiāli, dzīvnieku attēli, krāsas).

3

Skolotājs sagatavo dažādus objektus (dabas materiāli, figūras, attēli u.tml.).

Viena objekta grupā jābūt vairākiem eksemplāriem (piemēram, 3 čiekuri, 3 zariņi, 3 četrstūri, 3 lāči).

1. attēls

Manas piezīmes

Ritms

Veido ritma joslas

turpinājums

4

Pieaugušais uzsāk ritma joslas veidošanu.

5

Bērns pēc parauga turpina veidot ritma joslu (*sk. 2. attēlu*).

2. attēls

Aktualizēt dažāda veida ritmus, piemēram, dienas ritms, gadalaiku ritms, nedēļas dienu ritms, mēnešu ritms.

☀ Palielina ritma joslā ievietojamo objektu skaitu.

☀☀ Ritma joslu veido ar vārdiem.

☀☀☀ Dzejā veido "ritma joslas" ar atkārtotajiem vārdiem, atkārtotajām rindām u.tml.

Vizuālajā mākslā pēta krāsu "ritmu" dabā, mākslas darbos, pēc parauga veido līdzīgu.
Dabaszinībās pēta ritmu joslu dažādu augu krāsās, to novietojumā dabā, dzīvnieku spalvu un kažoku krāsās.
Matemātikā veido skaitļu rindas.

Manas piezīmes

Līdzīgie

Grupē līdzīgos objektus

1. variants

1

Skolotājs sagatavo neliela izmēra ģeometriskās figūras.

Svarīga ir figūru krāsa un kontūra. Tās var būt gan dažādās krāsās, gan caurspīdīgas (redzamas tikai kontūras).

2

Skolotājs sagatavo lielas ģeometriskās figūras. Tās novieto pie sienas, uz galda, uz grīdas u.tml.

3

Bērns mazās ģeometriskās figūras grupē (pārvieto) uz atbilstošās lielās figūras (*sk. 1. attēlu*).

Bērns mācās grupēt pēc kopīgas pazīmes dažāda izmēra objektus.

1. attēls

Manas piezīmes

Līdzīgie

Grupē līdzīgos objektus

2. variants

1

Skolotājs sagatavo liela formāta garu papīra lapu, uz tās dažādas krāsas viena veida objekti (zivis, putni, figūras u.tml.).

Svarīgi, lai objekti ir vienādi, mainās tikai to krāsa.

2

Bērnam ir mazi papīra gabaliņi dažādās krāsās.

3

Bērns atbilstoši krāsai tos līmē pie attiecīgās krāsas uz lielās lapas (*sk. 2. attēlu*).

2. attēls

Manas piezīmes

Līdzīgie

Grupē līdzīgos objektus

3. variants

1

Tiek piedāvātas dažādas spēles, kurās bērnam jāgrupē objekti pēc vairākām līdzīgām pazīmēm.

Šāds uzdevums attīstīs spēju paturēt objektus atmiņā un, pamatojoties uz iepriekš uztverto, veidot iztēlē jaunus tēlus.

- Grupē objektus pēc krāsas un formas. Maina objektu novietojuma virzienu.
- Nosaka objektu, tekstu u.tml. kopīgās pazīmes, pēc tām grupē, skaidro kopīgo.
- Daiļdarbu fragmentus, varoņus, ilustrācijas ievieto citos daiļdarbos, pamato sakarības.

Dabaszinībās analizē kopīgās parādības dabā, piemēram, saule + lietus = varavīksne.
Sociālajās zinībās analizē cilvēku rīcību, veidojot kopīgo raksturojumu.

Manas piezīmes

Klausies, skaties, atdarini!

Saklausa skaņas, izrunā, atceras to grafisko atveidojumu

1. variants

1

Pedagogs sagatavo dzīvnieku attēlus un/vai figūras, kā arī zilbju kartītes.

Zilbju kartītēs attēlotas dzīvnieku balsis (piemēram, mū – mū, mē – mē, vau – vau). Ieteicams sākt ar bērnam zināmiem dzīvniekiem, vēlāk pāriet uz mazāk zināmiem un nezināmiem.

2

Bērns kopā ar pieaugušo pārrunā, kā "saka" katrs dzīvnieks; atdarina pēc pieaugušā parauga.

Iespējams izmantot dažādu dzīvnieku skaņu ierakstus. Kad skaņu atdarina pieaugušais, svarīgi to akcentēt, veidojot pareizu mutes atvērumu, lūpu un mēles kustību.

3

Bērns kopā ar pieaugušo izlasa zilbju kartītes.

Drīkst izmantot dažādu krāsu zilbju kartītes, tā bērnam sākumā būs vieglāk atcerēties, kas uz kartītēm rakstīts. Lai akcentētu runas aparātu, skolotājai ieteicams nokrāsot spilgtas lūpas. Bērns spogulītī vēro, kā vada savu runas aparātu.

2. variants

1

Bērns lasa zilbju kartītes un uz tām uzliek attiecīgo dzīvnieku figūras vai attēlus (*sk. 1. un 2. attēlu*).

1. attēls

2. attēls

Manas piezīmes

Klausies, skaties, atdarini!

Saklausa skaņas, izrunā, atceras to grafisko atveidojumu

3. variants

1

Bērns lasa zilbju kartītes, kuras novietotas uz smilšu lampas; attiecīgo dzīvnieka figūru novieto pie attiecīgās zilbju kartītes.

2

Pēc parauga ar pirkstu smiltīs drukā zilbi, kas ir uz zilbju kartītes (*sk. 3. un 4. attēlu*).

Bērns pēc parauga mācās drukāt, kā stimulu smadzenēm izmantojot gaismu un nervus pirkstu galos. Ja ir grūtības šo uzdevumu veikt, smiltis var pārklāt ar plēvi un paraugu (trafaretu) likt virs tās, bērns apvelk trafaretu ar pirkstu.

3. attēls

4. attēls

Dažādus vārdus – dzīvnieku nosaukumus tekstā aizstāj ar atbilstošu zilbju kopumu.

Tekstā papildina vārdus – dzīvnieku nosaukumus, ja ir dota daļa no vārda, piemēram, ka – (ķis).

Dabaszinībās mācās par dažādiem dzīvniekiem.

Manas piezīmes

Klausies, skaties, runā!

Saklausa skaņas, izrunās tās, saista ar grafisko atveidojumu un zināmajiem vārdiem

1. variants

1

Pieaugušais sagatavo 4 – 5 attēlu kartītes un tikpat daudz kartīšu, uz kurām ir drukāts attēla nosaukums (piemēram, suņa attēls + SUNS) (*sk. 1. attēlu*).

Svarīgi, ka katrā komplektā ir ne vairāk kā 5 attēlu kartītes un 5 vārdu kartītes.

2

Bērns izvelk vienu attēlu.

Vēlams izvilkt no dažādām vietām, saistot ar tā brīža aktualitāti (dzimšanas diena, kāda varoņa soma, rūķu cepure Ziemassvētkos u.tml.).

3

Visi kopā pa burtiem nosauc attēlo redzamo (piemēram, P-E-L-E).

Ja iespējams, bērns viens sauc pa burtiem attēlā redzamo. Sākumā ieteicams rosināt saklausīt pirmo un pēdējo skaņu.

1. attēls

Iespējams attēla nosaukumu saukt pa zilbēm.

Manas piezīmes

Klausies, skaties, runā!

Saklausa skaņas, izrunās tās, saista ar grafisko atveidojumu un zināmajiem vārdiem

turpinājums

4

Skolotājs uz tāfeles drukā nosaukto skaņu burtus.

Skolotājs drukā arī nenosauktu skaņu burtus.

5

Bērni meklē kartīti, uz kuras ir uzdrukāts tāds pats vārds, kā uz tāfeles.

Svarīgi mēģināt visiem kopā atrast kļūdas, ja tādas ir.

6

Vēlreiz pārbauda un nosauc burtus, kas ir uz kartītes.

Svarīgi ievērot pareizu skaņu izrunu.
Ieteicams lietot spoguli, lai pārbaudītu lūpu, mēles un mutes kustības.

Uz tāfeles drukātos burtus saista ar kartiņām, kurās vārds ir drukāts nevis ar lielajiem, bet ar mazajiem vai rakstītajiem burtiem.

Manas piezīmes

Klausies, skaties, runā!

Saklausa skaņas, izrunās tās, saista ar grafisko atveidojumu un zināmajiem vārdiem

2. variants

1

Uz grīdas aplī salikti burti (*sk. 2. attēlu*).

Burtu veidu izvēlas skolotājs. Lai mainītu uzdevuma grūtības pakāpi, lieto dažādus burtu veidus.

2

Bērni iet pa apli, skan mūzika. Kad mūzika beidz skanēt:

- **bērni pa vienam nosauc burtu, uz kura apstājās;**
- **burtu nosauc tie bērni, kuru vārdā ir šis burts;**
- **bērns nosauc vārdu, kurš sākas ar atbilstošo burtu.**

2. attēls

Izmanto situācijas, kad bērns redz kādus atsevišķus burtus, piemēram, automašīnu numurzīmēs; bērns tos lieto kā sākumburtus vārdiem.

Manas piezīmes

Klausies, skaties, runā!

Saklausa skaņas, izrunās tās, saista ar grafisko atveidojumu un zināmajiem vārdiem

3. variants

1 **Skolotājs sagatavo dažādu vārdu kartītes.**

Kartītes nepieciešamas pietiekamā daudzumā, atkarīgs, cik bērnu vienlaicīgi darbosies ar šo uzdevumu.

2 **Viens bērns raksta vai drukā kādu burtu.**

3 **Pārējie bērni kartītēs meklē vārdus, kuru sākumburts ir bērna uzrakstītais (*sk. 3. attēlu*).**

Šo sadaļu iespējams organizēt, ievērojot laika limitu.

3. attēls

turpinājums

4 **Nākamo burtu raksta otrs bērns. Darbība turpinās tāpat, kā iepriekš.**

Vārdā tiek meklēts otrais burts, trešais burts u.tml.

Manas piezīmes

Klausies, skaties, runā!

Saklausa skaņas, izrunās tās, saista ar grafisko atveidojumu un zināmajiem vārdiem

4. variants

1

Uz liela laukuma izveidots alfabēts kā burtu ķēde. Spēlē viens solis ir viens burts (*sk. 4. attēlu*). Tiek noteiktas starta un finiša līnijas.

2

Bērns uzmet metamo kauliņu un, cik punktu, tik soļu virzās pa burtu ķēdi uz priekšu. Kad attiecīgais burts sasniegts, bērns pasaka vārdu, kurš sākas ar šo burtu. Ja pasaka, tad paliek uz vietas, ja nepasaka – iet vienu soli atpakaļ.

4. attēls

Nosaka laukumus, kuros ir jānosauc vārdu savienojums, kurā viens vai abi vārdi sākas ar attiecīgo burtu. Var būt laukumi, kuros jāveido vārdu savienojumi pēc dažādiem principiem (lietvārds + darbības vārds, lietvārds + īpašības vārds u.tml.).

Manas piezīmes

Pastāsti! 1

Mācās pēc attēla paredzēt daiļdarba sižetu, dzirdēto saistīt ar attēlu

1. variants

1

Skolotājs sagatavo kartītes (*sk.1. un 2. attēlu*). Kartītes vienā pusē ir attēls, bet otrā – īss dzejoļa pants vai teikumi par attēlu.

Attēls drīkst būt arī pašu bērnu zīmēts, taču tikai tad, ja kāds teksts jau ir vizualizēts. Tā bērni veido attēlu – tekstu kopumu.

2

Bērns izvelk kartīti. Pastāsta, ko tajā redz.

Nozīmīgi palīdzēt "saskatīt" nenosaukto, lai veicinātu vārdu krājuma paplašināšanos. Šajā posmā iespējams rosināt bērnu paredzēt, veidot iespējamo daiļdarba (teksta) saturu.

3

Skolotājs lasa tekstu.

Šajā posmā iespējams rosināt bērnu attēlā parādīt dzirdētos vārdus vai informācijas daļu.

1. attēls

2. attēls

Manas piezīmes

Pastāsti! 1

Mācās pēc attēla paredzēt daiļdarba sižetu, dzirdēto saistīt ar attēlu

turpinājums

4

Skolotājs lasa daiļdarbu atkārtoti un rāda kustības. Bērns atdarina.

Iespējams, ka bērns jau zina daiļdarba saturu un atstāsta pēc atmiņas. Skolotājs rāda kustību, bērns atrod attiecīgo attēlu, kas ar to saistās.

2. variants

1

Skolotājs rāda attēlu, kurā ir objektu kopums, piemēram, poga, siena un pirksts. Bērns stāsta, kāda darbība ir atspoguļota, šajā gadījumā - "Nospied pie sienas esošu pogu!"

Prasme lasīt piktogrammas ir ļoti noderīga, piemēram, veicot dažādus eksperimentus, pēc nosacījumiem kaut ko veidojot u.tml.

Manas piezīmes

Pastāsti! 2

Mācās pēc attēla paredzēt daiļdarba sižetu, dzirdēto saistīt ar attēlu, veidot sižeta līniju

1. variants

1

Skolotājs parāda bērniem kādas grāmatas vāku vai nozīmīgu ilustrāciju (*sk. 1. attēlu*).

Grāmatas vāks vai ilustrācija ir saistīta ar daiļdarbu, kuru lasīs. Variants: tiek piedāvāts tādas grāmatas vāks, kuras fragmentu bērns jau ir lasījis vai klausījies, taču tagad lasa vai klausās citu fragmentu un atkal analizē šo pašu vāku. Tas palīdz bērnam mācīties veidot kopsakarības, saskatīt kopīgo dažādos žanros, tematos u.tml.

2

Skolotājs vairākas reizes lasa daiļdarbu.

3

Bērni pēc kārtas, dodot viens otram kādu rotaļlietu, atstāsta sižetu.

Svarīgi, ka bērns turpina iepriekšējā bērna stāstīto. Skolotājs rosina izteikties "saviem vārdiem". Bērns atceras ideju, galveno domu, izceļ svarīgāko. Tas palīdzēs, turpmāk lasot garākus tekstus, ievērot atslēgas vārdus, atslēgas frāzes u.tml., veidot plānu, noteikt darbības secību, veidot vispārinājumus.

1. attēls

Manas piezīmes

Pastāsti! 2

Mācās pēc attēla paredzēt daiļdarba sižetu, dzirdēto saistīt ar attēlu, veidot sižeta līniju

turpinājums

4

Skolotājs iedod bērniem attēlus (*sk. 2. attēlu*). Bērni tos sakārto daiļdarba sižetam atbilstošā secībā.

Atbilstoši grūtības pakāpei skolotājs nosaka attēlu skaitu. Skolotājs var piedāvāt pirmo un pēdējo attēlu.

5

Skolotājs izdala kartītes, uz kurām uzdrukāti vārdi, kas apzīmē dažādas īpašības. Bērni tās liek uz attiecīgā attēla (*sk. 2. attēlu*).

Pirms tam skolotājs kopā ar bērniem pārrunā un, ja nepieciešams, skaidro vārdu nozīmes.

6

Skolotājs iedod bērniem dažādus attēlus. Bērni, strādājot pa vienam vai grupā, veido attēlu kopumu un sacer stāstu.

Vēlākos posmos katrs bērns sagatavo 2 - 3 attēlus un piedāvā tos grupas biedriem. Izmantojot šos attēlus, veido stāstu ar secīgu sižeta līniju. Svarīgākais, ka bērni veido atslēgas vārdu kopumu.

2. attēls

- Atbilstoši lasītajam meklē ilustrāciju vai attiecīgo tās daļu.
- Atbilstoši lasītajam veido savu ilustrāciju.
- Pēc fragmentiem min lasītā daiļdarba nosaukumu.
- Pēc atslēgas vārdiem min lasītā daiļdarba nosaukumu, stāsta attiecīgo fragmentu.

Manas piezīmes

Iepazīsti grāmatu

Bērni iepazīst dažādas grāmatas, kuras iesaka viņiem zināmi un nozīmīgi cilvēki.
Svarīgi, ka grāmatas iesaka tieši zināmi un nozīmīgi cilvēki, jo dažādos vecumposmos nozīmīgs ir līdzcilvēka aspekts, piemēram, pirmsskolas izglītības posmā svarīgi ir ģimenes locekļi, audzinātāja, auklīte, sākumskolā – skolotājs, pamatskolā – vienaudži, "elki".

1. variants

1

Skolotājs bērniem paziņo, ka pie viņiem ieradīsies viesis. Pastāsta par viesi, viņa nodarbošanos u.tml.

Viesis ir kāds bērniem zināms cilvēks, piemēram, izglītības iestādes direktors, medmāsa, pavārs, apkopēja, vai arī citu profesiju pārstāvji, kuri nav sastopami izglītības iestādē. Var būt kāds no vecākiem, kuru bērni pazīst. Kad šī aktivitāte jau izveidojusies par tradīciju, viesu loku var paplašināt.

2

Bērni cenšas pēc dažādām asociācijām paredzēt, kādu grāmatu viesis atnesīs.

Šajā posmā skolotājs var novērot bērnu informētību un interesi par grāmatām. Skolotājam jāpārdomā, kādu asociāciju rosinošu informāciju sniegs. Iespējami dažādi varianti, piemēram, grāmata ir saistīta ar viesa nodarbošanos, grāmata nav saistīta ar viesa nodarbošanos. Pamatskolas posmā bērni var lasīt informāciju par viesi, kurš ieradīsies un pēc tās paredzēt, kādu grāmatu atnesīs un par ko tā būs.

Manas piezīmes

Iepazīsti grāmatu

turpinājums

3

Viesis prezentē grāmatu.

Svarīgi iekārtot atbilstošu vidi grāmatas prezentēšanai. Vide ir nepiespiesta, nav formāla, lai ikviens jūtas ērti; viesis atrodas ar bērniem vienādā acu augstumā un līdzīgā pozā.
Viesis lasa fragmentus, kopā ar bērniem analizē vārdus, pēta ilustrācijas u.tml. Iepriekš jākonsultējas ar skolotāju, lai darbība notiktu atbilstoši attiecīgās grupas sagatavotībai.

4

Viesis atstāj grāmatu.

Atkarībā no tā, kā notikusi grāmatas prezentācija, bērni vēlēsies vai nevēlēsies grāmatu izlasīt pilnībā.

Šo darbību iespējams veikt mācību gada otrajā pusē, kad ir iepazīti dažādi daiļliteratūras darbi un to varoņi. Izmantojot šo pieeju kā spēli, bērni atceras iepazīto, kā arī veido dažādas kopsakarības, interpretācijas u.tml.

Darbs ar grāmatām tiek plānots visa mācību gada garumā. Katrā nedēļā, mēnesī vai kādā citā iepriekš izvēlētā laika periodā atbildīga par šāda veida pasākumu ir cita bērnu grupa. Bērni paši vai ar skolotāja palīdzību izvēlas grāmatu, kuru lasīs, veidos rosinošus uzdevumus, kā arī to prezentēs.

Manas piezīmes

Pasaku diena

Klausās pasakās lietotos dialogus, tos izspēlē

Skolotājs izvēlas 2 – 3 bērniem zināmas, sabiedrībā populāras, bērnu vecumposmam atbilstošas pasakas.

Svarīgi, lai šīs pasakas zina arī bērnu vecāki, tad iesākto varēs turpināt mājās. Lai būtu izvēles iespējas, bērniem piedāvā 2 – 3 sarežģītības ziņā līdzīgas pasakas. Svarīgi izraudzīties vecumposmam piemērotu teksta apjomu, teikumu un vārdu garumu, ilustrāciju attiecību pret tekstu, aktuālu un saprotamu tematiku.

Skolotājs sagatavo dažādu pasakas varoņu attēlus un/vai trafaretus.

Ieteicams piedāvāt arī varoņus, kuri pasakā nav pieminēti, tā panākot, ka bērni veic pasakas satura analīzi vai šos varoņus radoši iekļauj pasakā.

Skolotājs lasa pasaku, bērni klausās.

Bērniem var iedot pasakas tekstu, tādējādi, tekstu klausoties, viņi to arī "redz" un iegaumē vienkāršāku vārdu grafisko atveidojumu. Pasakas tekstu var demonstrēt arī uz ekrāna. Vēlams, lai vārds lasīšanas brīdī tiek izcelts. Bērni, klausoties pasaku, katrs izvēlas vienu pasakas varoni. Lasīšanas laikā ieteicams akcentēt varoņu svarīgākās iezīmes, jo bērns ar zemu lasītprasmes un/vai zemu klausīšanās prasmes līmeni vēl neprot izdalīt nozīmīgo, vajadzīgo.

Skolotājs kopā ar bērniem pārrunā, kuri varoņi tika minēti pasakā.

Varoņu noteikšana ir būtiska dialogu veidošanas procesā.

Bērni izgriež pasakā minētos tēlus, tos izkrāso.

Ja bērns neprot tēlus izgriezt, tos var piedāvāt jau sagatavotus. Tas palīdzēs domāt nevis par griešanas darbību, bet par varoni un lasītā vai dzirdētā saturu. Svarīgi, lai varoņi formas, krāsas, izmēra ziņā atbilstu pasakā atspoguļotajam, jo pirmsskolas periodā un sākumskolas pirmajās klasēs bērniem vēl nav izteikta abstraktā domāšana. Krāsošanas laikā ieteicams vēlreiz lasīt, lai bērns netieši dzirdētu informāciju. Varoņi (ja tie nav cilvēki) veidojami atbilstoši bērna pieredzei. Pēc darba paveikšanas būtiski pārrunāt, kā krāsas atbilst pasakā minētajam. Iespējami arī citi veidi, kā veidot tēlus.

1. attēls

Manas piezīmes

Pasaku diena

Klausās pasakās lietotos dialogus, tos izspēlē

1. variants

1

Gados vecākie bērni dodas pie gados jaunākajiem, stāsta pasaku, izmantojot savus izveidotos tēlus, pašu sacerētos un pasakas dialogus.

Ieteicams iepriekš izmēģināt.
Iespējams, ka skolotājam jāpalīdz saklausīt pasakā lietotos dialogus un kuri varoņi tajos piedalās.
Svarīgi, lai bērns necenšas dialogu precīzi atcerēties, bet, saglabājot domu, runā saviem vārdiem.

2. variants

1

Pasakā dzirdētie dialogi tiek izspēlēti, izmantojot gaismas galdu (*sk. 2., 3. attēlu*).

Gaismas galds rada iespēju "izgaismot" attiecīgo varoni.

2. attēls

3. attēls

Manas piezīmes

Pasaku diena

Klausās pasakās lietotos dialogus, tos izspēlē

3. variants

1

Pasakā dzirdētie dialogi tiek izspēlēti, izmantojot pirkstiņlelles (*sk. 4. attēlu*).

Pirkstiņlellēm jābūt atbilstošā daudzumā.
Tēlu gatavošanas posms var tikt izlaists.

4. attēls

- Bērni paši sacer pasaku, veido dialogus, iestudē.
- Bērni iestudē citu bērnu veidotās pasakas.
- Pēc dotajiem varoņiem (tie var būt iepriekš lasītu daiļdarbu tēli) veido pasaku, ievērojot nosacījumus, piemēram, darbības laiku, varoņu īpašības u.tml.

Manas piezīmes

Burtu pasaulē

Mācās burtu grafisko atveidojumu

1. variants

1

Bērns burtu režģī meklē attiecīgos burtus (*sk. 1. attēlu*)

Iespējams izvēlēties dažādus meklējamos burtus.
Iespējams meklēt vienlaikus vairākus burtus.
Katram bērnam vienā un tajā pašā burtu režģī jāmeklē savs burts u.tml.

1. attēls

ERTYUSIOPTRRTGVASSSTUUPSI
TYRVSUOUQOIRSTUISTOPSTUPSI
RTGVASSSTURCVSHISTUPSIPSIPSI
ONBDSBGKSUITYRVSUOUQOISUG
TURSTUDSTSSRCVSHISTUPSISUO
TOFGSSTGSUGSSTURCVSHISTUPSI
RCVSHISTUPSISSTURCVSHISTUPSI
TFSFUIESPUOHTOFGSSTGSUGSUG
RSTUISTOPSTUTFSFUIESPUOHSUG
SRTUISSTUIOVPTYRVSUOUQOIPSI

- Burtu režģī meklē dažādu burtu kombinācijas.
- Burtu režģī ir mazie drukātie burti vai rakstītie burti, bet jāmeklē lielie drukātie.

Manas piezīmes

Burtu pasaulē

Mācās burtu grafisko atveidojumu

2. variants

1

Skolotājs sagatavo vārdu kartītes.

Vārdi drukāti ar lielajiem burtiem. Ieteicams izvēlēties īsus (pēc burtu skaita) vārdus un tādus, kuru nozīmi izprot bērns.

2

Skolotājs sagatavo knaģus, uz kuriem ir lielie drukātie burti.

Knaģiem jābūt tik daudz, cik izmantoto burtu vārdos.

3

Bērns meklē burtu uz knaģa; knaģi piestiprina virs attiecīgā burta (*sk. 2. attēlu*).

Ja ir dots lielais drukātais burts, tad uz knaģa var likt mazo drukāto burtu u.tml.

2. attēls

- Knaģus ar burtiem piestiprina pie kartiņas, uz kuras ir attiecīgais attēls, kura nosaukums sākas ar šo burtu, piemēram, "s" – suns.
- Pie knaģiem piestiprināti vārdi, knaģus piesprauž pie attiecīgā attēla.
- Pie knaģiem piestiprināti dažādi vārdi, kuri nozīmīgi attēlu raksturošanā (piemēram, tumšs, priecīgs). Knaģus piesprauž pie attiecīgajām attēlu daļām.

Manas piezīmes

Burtu pasaulē

Mācās burtu grafisko atveidojumu

3. variants

1

Skolotājs sagatavo burtu rindu.

Burtu rindām vēlams būt dažāda garuma; īsākā burtu rindā vieglāk atrast vārdus.

2

Rindas sākumā ir drukāts vārds.

Vispirms bērns kopā ar skolotāju vārdu izlasa un noskaidro tā nozīmi.

3

Bērns burtu rindā atrod burtus, kuri ir vārdā (*sk. 3. attēlu*).

3. attēls

Manas piezīmes

Burtu pasaulē

Mācās burtu grafisko atveidojumu

4. variants

1

Skolotājs sagatavo burtu rindu (*sk. 4. attēlu*).

Ieteicams sagatavot dažāda garuma burtu rindas.

4. attēls

A S I U E Õ A R O

E O T U I 2 B U A

I F E 7 A O D E L I

O A F I U E 3 P R

2

Skolotājs sagatavo atbilžu lapu, kurā bērnam jāiekrāso tik figūru, cik attiecīgā burta zīmju rindā (*sk. 5. attēlu*).

Ieteicamais attiecīgā burta zīmju skaits rindā – ne vairāk kā trīs.

5. attēls

A	△	△	△	△	△
E	△	△	△	△	△
O	△	△	△	△	△
U	△	△	△	△	△
I	△	△	△	△	△

Manas piezīmes

Burtu pasaulē

Mācās burtu grafisko atveidojumu

5. variants

1 **Skolotājs sagatavo lapas, uz kurām uzdrukāti vārdi.**

Bērnam jāzina vārdu nozīmes.

2 **Uz galda saliek sagatavotas burtu kartītes (*sk. 6. attēlu*).**

3 **Bērns meklē kartītes ar burtiem, kādi ir drukātajā vārdā (*sk. 7. attēlu*).**

6. attēls

7. attēls

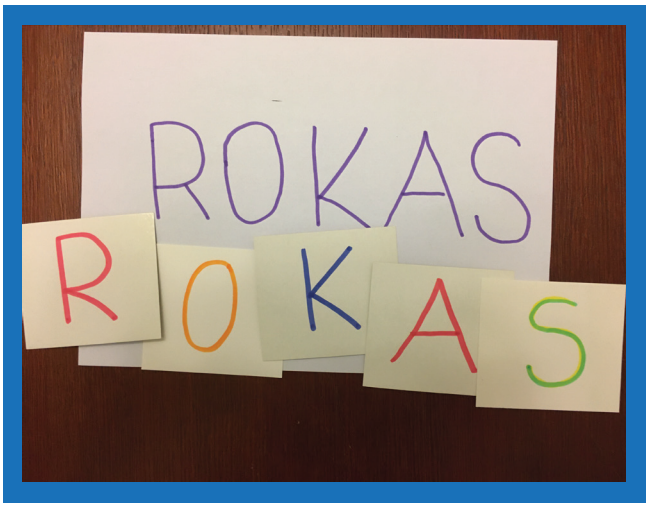

Manas piezīmes

Burtu pasaulē

Mācās burtu grafisko atveidojumu

6. variants

1

Skolotājs piedāvā lapas, uz kurām ir dažādi burti. Bērns piezīmē burtam kaut ko klāt, veidojot abstrakciju (*sk. 8. attēlu*).

Uz katras lapas ir viens burts.
Svarīgi asociāciju kā zīmējumu bērnam veidot pašam; kādam burts "S" izskatīsies kā čūska, citam kā desa, šņore u.tml. Ja bērns pats izveidos asociāciju, tad tā labāk saglabāsies atmiņā.

8. attēls

7. variants

1

Skolotājs sagatavo dažādu burtu kartītes. Skolotājs sauc vārdu. Bērns no burtu kartītēm izvēlas burtus, kas apzīmē vārda pirmo un pēdējo skaņu.

Svarīgi, ka vienlaikus jāizdala divas skaņas. Ieteicams saukt vienu un to pašu vārdu dažādos locījumos, lai bērnam būtu jāsadzird, piemēram, nemainīga pirmā skaņa, bet mainīga pēdējā. Skaņu sadzirdēšana dažādās to kombinācijās ir atšķirīga.

Manas piezīmes

Burtu modelēšana

Izmantojot dažādus materiālus, modelē burtus gan pēc parauga, gan pēc atmiņas

Skolotājs sagatavo dažādus materiālus.

Var sagatavot dabas materiālus (smiltis, akmentiņus, kociņus), dažādas stieples, auklas, smilšu burtu kartes, kā arī, piemēram, darbarīkus, rotaļlietas, burtu elementus.

1. variants

1

Bērns izliek burtus, izmantojot dažādus sīkus objektus (*sk. 1., 2., 3. attēlu*).

Burtu modelēšana iespējama gan pēc parauga, gan pēc atmiņas. Veidojot burtus, ieteicams ievērot rakstīšanas virzienu.

1. attēls

2. attēls

3. attēls

Manas piezīmes

Burtu modelēšana

Izmantojot dažādus materiālus, modelē burtus gan pēc parauga, gan pēc atmiņas

2. variants

1

Bērns izliek burtus, izmantojot stiepli vai pavedienu (*sk. 4., 5., 6. attēlu*).

Stieples un pavediena izmantošana īpaši ieteicama, veidojot tos burtus, kuros ir liekta līnija, piemēram, s, p.
Izmantojot garu stiepli vai pavedienu, iespējams modelēt liela izmēra burtus un pēc tam tos "izstaigāt" (sk. 7. attēlu).
Veidojot burtus, ieteicams ievērot rakstīšanas virzienu.

4. attēls

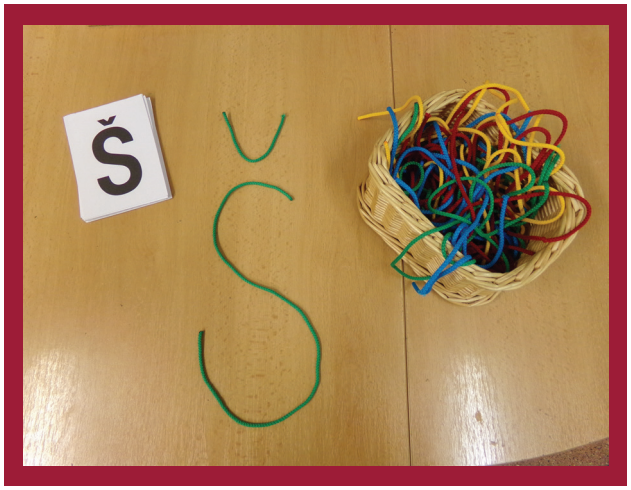

5. attēls

6. attēls

7. attēls

Manas piezīmes

Burtu modelēšana

Izmantojot dažādus materiālus, modelē burtus gan pēc parauga, gan pēc atmiņas

3. variants

1

Bērns modelē burtus, izmantojot priekšmetus, kuri ir pieejami kā rotaļlietas, piemēram, lego klucīši (*sk. 8., 9., 10. attēlu*).

Izmantojot šādu iespēju, burtu modelēšana iekļaujas bērna ikdienas rotaļāšanās procesā.
Veidojot burtus, ieteicams ievērot rakstīšanas virzienu. Ieteicams akcentēt tos burtus, kurus attiecīgajā brīdī mācās.

8. attēls

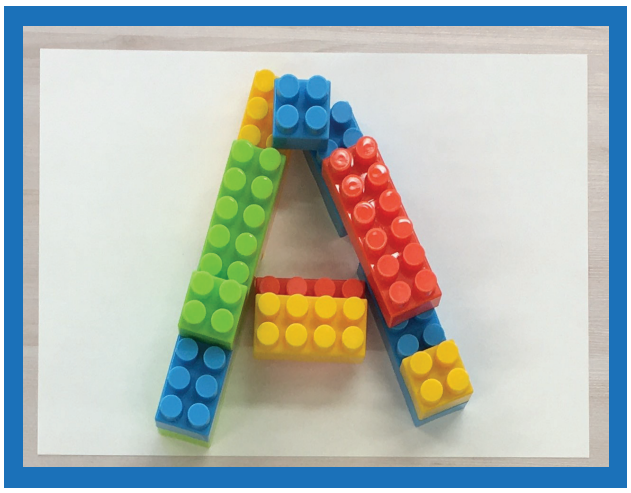

9. attēls

10. attēls

Manas piezīmes

Burtu modelēšana

Izmantojot dažādus materiālus, modelē burtus gan pēc parauga, gan pēc atmiņas

4. variants

1

Bērns pēc parauga vai pēc atmiņas modelē burtus, izmantojot plastiku, plastilīnu vai citu veidošanas masu (*sk. 11. attēlu*).

Šīs nodarbes laikā tiek pilnveidota telpiskā domāšana un attīstīta sīkā pirkstu muskulatūra.
Veidojot burtus, ieteicams ievērot rakstīšanas virzienu.

11. attēls

Manas piezīmes

Burtu modelēšana

Izmantojot dažādus materiālus, modelē burtus gan pēc parauga, gan pēc atmiņas

5. variants

1

Bērns veido burtu siluetus, izmantojot darbarīkus, piemēram, naglas un āmuru, kokā sitot naglas (*sk. 12. attēlu*).

Šāda darbība īpaši nozīmīga, jo bērns darbojas ar dažāda izmēra un smaguma objektiem (nagla un āmurs), darbošanās notiek vienlaikus ar abām rokām, kā arī jāievēro drošības noteikumi, lai sevi nesavainotu.

12. attēls

Manas piezīmes

Burtu modelēšana

Izmantojot dažādus materiālus, modelē burtus gan pēc parauga, gan pēc atmiņas

6. variants

1

Bērns modelē burtus, izmantojot sagatavotos burtu elementus (*sk. 13. attēlu*).

Izmantojot burtu elementus, bērns tos var grupēt arī pēc vienotām pazīmēm, piemēram, kas kopīgs burtiem "P" un "C", "L" un "T".

13. attēls

Bērns savu vārdu atveido spoguļskatā (*sk. 14. attēlu*).

14. attēls

Manas piezīmes

Lasīšana ar ķermeni

Bērns ķermeniski izjūt burta grafisko atveidojumu

Skolotājs sagatavo vārdu un tādu pašu burtu kartītes.

Valodā biežāk lietotajiem burtiem kartītes nepieciešamas vairākos eksemplāros.

Bērns (spēles vadītājs) izvēlas vārdu, to izlasa.

Iespējams lasīt ar skolotāja palīdzību.

Spēles vadītājs izvēlas bērnus atbilstoši burtu skaitam vārdā.

Spēles vadītājs katram bērnam ar pirkstu "raksta" burtu uz muguras.

Ja bērns neprot lasīt, ieteicams kā paraugu izmantot vārdu kartītes ar lielajiem drukātajiem burtiem. Bērns "raksta" pēc parauga.

Bērns sajūt, kurš burts "uzrakstīts", no burtu kartītēm izvēlas atbilstošo burtu.

Skolotājs nekomentē, vai burts sajusts pareizi vai nepareizi.

Kad visi bērni izvēlējušies burtus, no tiem jāveido vārds.

Ja vārdu nav iespējams izveidot, skolotājs palīdz atrast, kurš burts sajusts nepareizi; spēles vadītājs to "raksta" uz muguras vēlreiz. Ja arī tad nesajūt, spēles vadītājs "raksta" uz kāda cita bērna muguras.

- Bērnam uz muguras zīmē kādu ģeometrisku figūru. Bērns sajusto savukārt zīmē uz lapas, smiltīs u.c.
- Bērnam uz muguras zīmē kādu ģeometrisku figūru. Bērns to atrod no kartītēs piedāvātajām.
- Bērns uz muguras ar pirkstu "raksta" vārdu, otrs to mēģina nosaukt. Ieteicams sākumā izmantot vārdus, kuros ir ne vairāk kā 5 burti.
- Bērns uz muguras ar pirkstu "raksta" vārdu, otrs bērns to mēģina nosaukt. Ja izmanto vārdu, kurā vairāki burti atkārtojas, tad ir vieglāk šo vārdu atšifrēt. Ja burtu dažādība vārdā ir lielāka, tad vārdu grūtāk atšifrēt, jo jāvizualizē un jāatceras vairāk burtu atveidojumu.
- Bērni strādā grupā. Cik vārdu teikumā, tik bērniem uz muguras "raksta" vārdu. Kad visiem grupas dalībniekiem uz muguras ir "uzrakstīts" vārds, katrs to nosauc. Grupa kopā veido teikumu. Ja kāds vārds nav saprasts un teikumu nevar izveidot, atkārtoti tiek "rakstīts" vajadzīgais vārds vai nu uz tā paša bērna, vai kāda cita muguras.

Manas piezīmes

Attēls un pirmā skaņa

Mācās saistīt burtu ar attiecīgo fonētisko skanējumu

1. variants

1

Skolotājs sagatavo dažādas attēlu kartītes (*sk. 1. attēlu*).

Vēlams, lai attēli uz kartītēm ir vai nu tematiski vienoti (atbilstoši tam, par kādu tematu runā attiecīgajā laika periodā), vai arī tādi, kuru nosaukumi ir bērna vārdu krājumā un viņš var šos vārdus izrunāt.

2

Bērns izvēlas attēlu, nosauc, kas uz tā parādīts, akcentējot pirmo skaņu.

3

Attēlu uzliek uz lielā drukātā burta, kas apzīmē pirmo skaņu attēlā atspoguļotajam (piemēram, suns – s; kaķis – k, saule – s) (*sk. 2.attēlu*).

Būtiski, ka vienlaikus notiek darbs ar dažiem (līdz 3) lielajiem drukātajiem burtiem. Iespējams izvēlēties burtus pēc noteiktas valodas apguves metodoloģijas. Vēlāk lielo drukātos burtus iespējams aizstāt ar rakstītajiem u.tml.

1. attēls

2. attēls

Manas piezīmes

Attēls un pirmā skaņa

Mācās saistīt burtu ar attiecīgo fonētisko skanējumu

2. variants

1

Skolotājs bērnam iedod lapu, uz kuras ir lielais drukātais burts.

Ieteicams dot tādus burtus, kurus bērns ir apguvis.

2

Bērns zīmē attēlus, kuru nosaukuma sākumburts ir dotais burts.

Nozīmīgi, ka bērns nosauc, ko uzzīmējis, akcentējot pirmo skaņu. Skolotājs pievērš uzmanību pareizai skaņas izrunai.

3. variants

1

Skolotājs iedod lapu, kuras vidū ir lielais drukātais burts, apkārt tam dažādi attēli (*sk. 3. attēlu*).

3. attēls

2

Bērns savieno attēlus, kuru nosaukumā attiecīgais burts apzīmē pirmo skaņu.

Attēlu izvēlē ieteicams izmantot tādu pašu pieeju kā kartīšu izvēlē (sk. 1. variantu).

Manas piezīmes

Attēls un pirmā skaņa

Mācās saistīt burtu ar attiecīgo fonētisko skanējumu

4. variants

1

Skolotājs iedod lapu, kurā ir dažādi attēli, lapas vidus ir tukšs.

*Svarīgi, ka attēlos redzamo objektu nosaukumi sākas ar vienu skaņu (piemēram, **p**ele, **p**lūme, **p**ils). Lapas vidū drukātais burts var būt aizklāts.*

2

Bērns pēc attēliem nosaka, kāds burts ir aizklāts vai kāds ir jāieraksta lapas vidū (*sk. 4. attēlu*).

*Iespējams, ka raksta visus burtus, kuri ir vienādi visiem vārdiem, piemēram, **māja**, so**ma**, **māsa** (visiem ir kopīgs burts "m" un "a").*

4. attēls

Manas piezīmes

Attēls un pirmā skaņa

Mācās saistīt burtu ar attiecīgo fonētisko skanējumu

5. variants

1

Skolotājs piedāvā attēlu kartītes un trīs burtu, kuri apzīmē attēlos redzamo objektu nosaukumu pirmo skaņu, kartītes (*sk. 5. attēlu*).

Ieteicams izmantot tos burtus, kuri ir aktuāli mācīšanās procesā.

2

Bērns grupē attēlus pēc kopīgas pirmās skaņas.

Ja vēlas palielināt uzdevuma grūtības pakāpi, attēlu sērijā ievieto neiederīgu kartīti vai palielina sākumburtu skaitu.

5. attēls

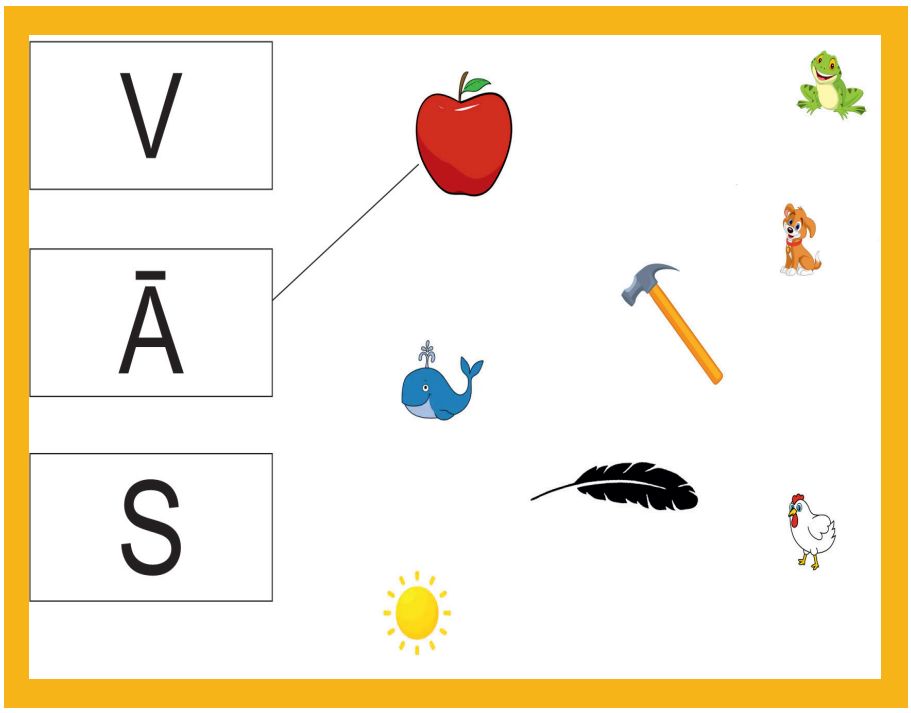

Tiek meklētas dažādu vārdu kopīgās pazīmes pēc rakstības un nozīmes.

Tiek meklētas teikumu kopīgās pazīmes pēc uzbūves, satura, vēstījuma u.tml.

Manas piezīmes

Dalīšana zilbēs

Izprot, ka vārds sastāv no zilbēm

1. variants

1

Skolotājs rāda attēlu un nosauc, kas tajā redzams. Attēlam pievieno zaļu sloksnīti (*sk.1. attēlu*).

Sākumā ieteicams izmantot bērnam zināmu vārdu, kurā ir divas zilbes. Skolotājs šo vārdu nosauc arī pa zilbēm.

2

Noskaidro zilbju skaitu vārdā, vērojot, cik reižu, to izrunājot, atveras mute. Zilbju apzīmēšanai izmanto dzeltenas sloksnītes. Dzeltenās sloksnītes uzliek uz zaļās - tā izprot, ka vārds sastāv no zilbēm (*sk. 2. attēlu*).

1. attēls

2. attēls

Manas piezīmes

Dalīšana zilbēs

Izprot, ka vārds sastāv no zilbēm

2. variants

1

Skolotājs sagatavo kartītes, kurās ir dota vārda viena zilbe. Otra zilbe ir jāatrod no citām piedāvātajām (*sk. 3. attēlu*).

Ieteicams sākt ar bērnam zināmiem divu zilbju vārdiem. Sākumā pie vārda zilbes pievieno arī attēlu; skaņojot bērnam būs vieglāk atrast trūkstošo zilbi.

3. attēls

KĖ	
	GAS
	DAS
DAN	
DAR	
	DUS
DĖ	
	GIS

	GA
	VĖ
	BAS
	LĖ
DAN	
	DIS
	SIS
ŽIR	

ME	VA
LE	TIS
DĖ	ŽAS
LAN	DĖ

GUS	GER
ME	GĖ
KNY	AU
GRY	GAS

3. variants

1

Skolotājs sagatavo vārdu kartītes. Bērns lasa vārdu, izrunājot to zilbēs. Uz katru izrunāto zilbi sper vienu soli.

Vārds uz kartītes var tikt aizstāts ar attēlu. Vārds var būt dalīts zilbēs; šāds uzdevums ir nozīmīgs, jo bērns ķermeniski izjūt dalījumu, izrunājot vārdu.

2

Ieteicams izmantot spoguli gadījumos, kad bērnam ir grūtības izrunāt kādu zilbi.

- Veidojot no zilbēm vārdus, mēģina veidot trīs un vairāk zilbju vārdus.
- Pēta, kā mainās vārds, ja zilbes maina vietām vai kādu zilbi aizvieto ar cita vārda zilbi.

Matemātikā skaitlis var sastāvēt no dažādiem cipariem.

Manas piezīmes

Burtu rinda un režģis

Burtu kopā mācās izdalīt vārdu kā vienību

1. variants

1

Skolotājs sagatavo burtu rindu, tajā jāatrod vārds (*sk. 1. attēlu*).

Var būt viena vai vairākas rindas.
Vieglākajā versijā bērni meklē tikai vienu burtu vai zilbi. Sākumā ieteicams meklējamos burtus, zilbes, vārdus un to skaitu norādīt paraugā. Cits variants - skolotājs meklējamos burtus, zilbes un vārdus nosauc.
Vārds rindā var atkārtoties vairākas reizes. Ieteicams norādīt meklējamo vārdu skaitu. Cits variants – skolotājs meklējamos vārdus nosauc.
Rindā var būt vairāki vārdi, bet jāatrod viens.
Sākotnēji ieteicams burtu rindā neievietot citus burtus, tā bērns mācās izdalīt tikai vārda robežas.

1. attēls

AŠAŠAAŠAŠAŠAŠAŠAŠAŠAŠAŠAŠ

MAMAMAMAMAMAMAMAMAMAM

LĖLĖLĖLĖLĖLĖLĖLĖLĖLĖLĖLĖLĖLĖ

OLAOLAOLAOALAOALAOLAOLAOL

Manas piezīmes

Burtu rinda un režģis

Burtu kopā mācās izdalīt vārdu kā vienību

2. variants

1

Skolotājs sagatavo burtu režģi (*sk. 2. attēlu*).

Uzdevumu iespējams diferencēt pēc grūtības pakāpes – dots gan meklējamais vārds (vārdi), gan meklēšanas virziens (sk. 3. attēlu). Svarīgi sākumā neietvert virzienu no labās uz kreiso pusi un slīpi, lai bērnam rodas tikai viens priekšstats, ka vārdus lasa no kreisās uz labo pusi un no augšas uz leju.

2. attēls

Š	O	D	I	E	N	S
V	S	E	Ā	M	N	P
R	B	P	T	R	E	O
A	Ļ	T	Ī	D	O	Ž
H	C	F	Ū	D	K	A
N	E	L	U	A	S	L

3. attēls

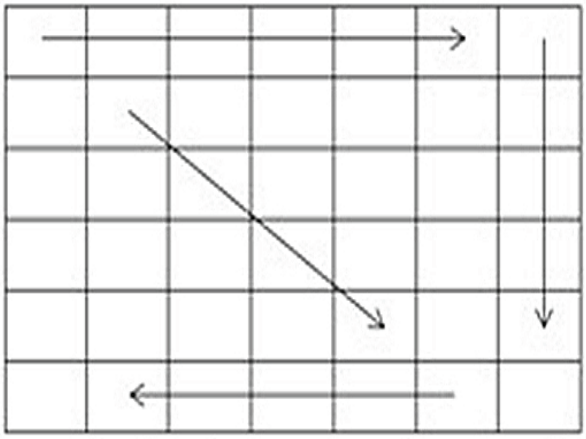

Burtu rindā un režģī iespējams izdalīt vārdus, no kuriem bērni veido teikumus.

Burtu rindā un režģī iespējams izdalīt vārdus, kuri lietoti pamatformā. No tiem jāveido teikums, vārdus lietojot atbilstošā locījumā.

Matemātikā mācās ciparu un skaitļu grafisko atveidojumu.
Matemātikā klausās darbību (piemēram, 1+2) un atrod atbilstošo rezultātu.
Matemātikā klausās piedāvāto rezultātu un atrod atbilstošo darbību.
Matemātikā ciparu režģī meklē skaitļus, kuru summa, reizinājums, starpība ir skolotāja nosaukts skaitlis, piemēram, 10. Skaitlis var sastāvēt no vairākiem cipariem.

Manas piezīmes

Kurš burts pazudis?

Mācās skaņu saistīt ar grafisko atveidojumu – burtu; mācās noteikt skaņas, arī burta atrašanos vārdā

1. variants

1

Skolotājs sagatavo dažādus attēlus, kuros ir viens objekts.

Objektiem sākumā jābūt bērniem zināmiem (piemēram, māja, suns, kaķis) un to nosaukumiem - viegli izrunājamiem, vienzilbju vai divzilbju, lai ir viegli akcentēt skaņas.

2

Skolotājs kopā ar bērniem skaidri izrunā vārdus.

Nozīmīgi akcentēt dažādas skaņas – vārda sākumā, zilbes sākumā, grūtāk izrunājamas skaņas u.tml.

3

Skolotājs kopā ar bērniem atkārto skaņu grafiskos atveidojumus – burtus.

Izmanto tādus vārdus, kuros lietotie burti bērniem ir zināmi. Iespējams uzdevumu vēlāk sarežģīt, pievienojot kādu nezināmu burtu, jo skaņu bērns saklausīs, bet, iespējams, uzreiz nezinās tās grafisko atveidojumu.

turpinājums

4

Skolotājs rāda kartīti, uz kuras ir objekts, tā nosaukums ar trūkstošu burtu un izvēles burti (*sk. 1. attēlu*).

Ieteicams vispirms izmantot lielos drukātos burtus, pēc tam mazos. Ja vēlas, var lielo drukāto burtu uzreiz saistīt ar mazo, taču jāizvērtē bērna gatavība atcerēties šādu informācijas apjomu. Sākumā trūkstošā burta vieta ir vārda sākumā, vēlāk - zilbes sākumā. Kā izvēles burtus piedāvā zināmos un tos, kurus apgūst. Lai vieglāk apgūtu skaņas un burta attiecību, ieteicams sākumā piedāvāt saklausīt patskaņus, pirmo un pēdējo skaņu, īsās un garās skaņas u.tml.

1. attēls

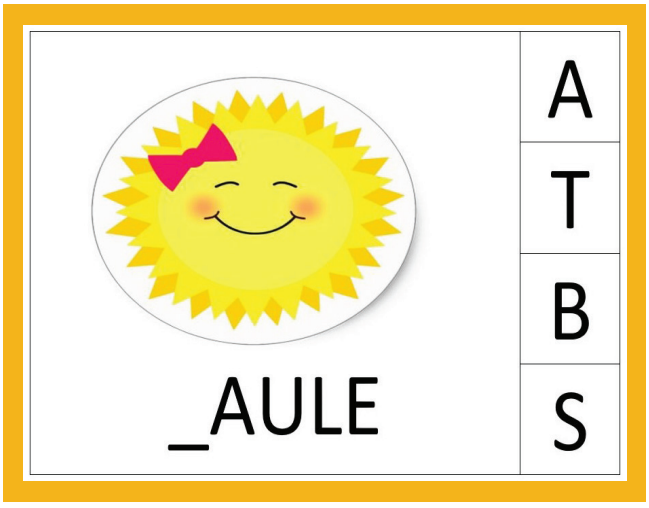

Bērns klausās dažāda garuma teikumus un atrod atbilstošu grafisko atveidojumu (sarežģītākos gadījumos ieteicams piedāvāt trīs, četrus līdzīgus teikumus, kuros mainīts kāds vārds, tā locījums, pieturzīme teikuma beigās u.tml.).

Manas piezīmes

Attēls un vārds

Bērns saista lasīto ar vizuāli atspoguļoto

1. variants

1

Bērns veido pats (*sk. 1. attēlu*) vai saņem gatavas attēlu kartītes un vārdu kartītes.

Sākotnēji iespējams bērnam dot tikai vārdu kartīti un tukšu kartīti, uz kuras viņš zīmē izlasīto vārdu. Tā bērns pats veido attēlu un vārdu kopumu. Svarīgi, lai bērns zina, kas uz kartītes rakstīts, kā arī izprot vārda nozīmi. Ieteicams sākt ar vārdiem, kas ir ļoti labi zināmi. Ja bērns pats zīmēs vārdu, tad vārds un tā grafiskais atveidojums vai tā elementi vairāk paliks atmiņā.
Ieteicams attēlu vai vārdu kartītes piestiprināt pie knaģa, lai bērns fiziski varētu abas daļas (attēls + vārds) savienot. Tā netieši tiks veidota apziņa, ka vizuāls atspoguļojums (tas lasīšanas procesā veidojas smadzenēs) ir saistīts ar grafisku atveidojumu.
Uzzīmētās kartītes var izmantot arī citi bērni, tā sadarbības procesā palīdzot viens otram mācīties.

2

Bērns lasa vārdu un savieno ar atbilstošo attēlu.

Atbilstoši bērna zināšanām un prasmēm var izmantot dažādus burtus. Lai veicinātu gatavību rakstīt, savienošanai ieteicams izmantot dažādas līnijas, attālumus, krāsas u.c.

1. attēls

2. attēls

Bērns lasa informāciju (informācijas apjoms atkarīgs no bērna spējām) un savieno ar attiecīgo attēlu (sk. 2. attēlu). Tā bērns gūst priekšstatu, ka vārdu savienojums un teikums sniedz plašāku informāciju nekā tikai viens vārds.

Manas piezīmes

Attēls un vārds

Bērns saista lasīto ar vizuāli atspoguļoto

2. variants

1

Bērns lasa vārdus un attiecīgi ievieto tos attēlā (*sk. 3. attēlu*).

Sākotnēji ieteicams ievietojamos vārdus lietot pamatformā. Lai uzdevumu padarītu sarežģītāku, piedāvā divus līdz trīs līdzīgus vārdu savienojumus, piemēram, brūns lācis, pinkains lācis, bēdīgs lācis. Bērns izvēlas atbilstošāko. Atbilstoši var būt arī divi vārdu savienojumi.

3. attēls

Manas piezīmes

Attēls un vārds

Bērns saista lasīto ar vizuāli atspoguļoto

3. variants

1

Bērns klausās vai lasa tekstu.

Ieteicams izvēlēties aktuālu tematu un tekstu atbilstoši bērna zināšanām un prasmēm. Tekstā ir spilgti pamanāmas, viegli uztveramas, saprotamas detaļas. Lasīšanas laikā skolotājs uzsver tieši uzdevuma veikšanai nepieciešamās detaļas.

2

Bērns zīmē atsevišķus objektus vai "visu tekstu" (*sk. 4. attēlu*).

Svarīgas ir pārrunas par uzzīmēto. Ja bērns uzzīmējis "visu tekstu", pārrunā arī uzzīmēto objektu savstarpējo saskaņotību, piemēram, kāpēc ezis ir aiz zaķa.

4. attēls

4. variants

1

Bērnam tiek iedoti dažādi attēli.

Attēli ir atbilstoši tekstam, kuru bērns lasīs vai klausīsies. Ja plānota klausīšanās, tad tekstu var lasīt gan skolotājs, gan kāds bērns, kuram ir laba lasītprasme.

2

Bērns lasa vai klausās tekstu. Sakārto attēlus pareizā secībā atbilstoši lasītajam vai dzirdētajam.

Atkarībā no sarežģītības mainās attēlu skaits, tajos atspoguļotā informācija u.tml.

- Bērns lasa informāciju un labo uzzīmēto (iespējams arī otrādi). Lasītajā tekstā izceļ vajadzīgo informāciju, tā pilnveidojot prasmi tekstā izdalīt svarīgāko, atslēgas vārdus, signālvārdus u.tml.
- Bērns lasa informāciju un piezīmē trūkstošo (iespējams arī otrādi).

Manas piezīmes

Pazudušais vārds

Izprot vārda nozīmi tekstā

1. variants

1

Bērns klausās tekstu, kurā nav izlaistu vārdu.

Ieteicams padomāt par teikumu garumu, vārdu atbilstību bērnu zināšanu līmenim un lasot pievērst uzmanību savai dikcijai un lasīšanas tempam.

2

Skolotājs iedod tekstu, kuru lasīja, ar izlaistiem vārdiem (*sk. 1. attēlu*). Izsniedz vārdu kartītes ar trūkstošajiem vārdiem.

Vārdus uz kartītēm izlasa kopā, pārrunā to nozīmi. Sākumā, lai uzdevums būtu vieglāks, ieteicams veidot teikumus, kuros ievietojamais vārds ir pamatformā.
Vārdu uz kartītes var aizstāt ar attēlu. Arī to saturs jāpārrunā. Ieteicams sākumā kartītēs nelietot abstrakcijas.

1. attēls

KALĖDŲ SENELIS

KALĖDŲ SENELIS GYVENA _____. JIS TURI DAUG PADĖJĖJŲ _____. KALĖDŲ SENELIS SKAITO VISŲ _____ LAIŠKUS. SENELIS KARTU SU ELFAIS GAMINA VAIKAMS _____. KALĖDŲ SENELIS LABAI VISUS _____. PER _____ SENELIS APLANKO VISUS VAIKUS. JIS ATNEŠA DOVANAS IR PALIEKA PO _____. VAIKAI LABAI LAUKIA _____ KALĖDŲ.

VAIKŲ	MYLI	DOVANAS	ELFŲ
KALĖDAS	ŠIAURĖJE	EGLUTE	VISI

- Bērns izveidoto tekstu ieraksta (savu lasījumu vai arī tikai trūkstošo vārdu - tādā gadījumā pamattekstu lasa kāds cits) un atskaņo.
- Bērns pats domā, kāds vārds tekstā būtu iederīgs. Salīdzina ar oriģinālu. Iespējams, ka tiek izmantoti piemēroti sinonīmi, tad var analizēt vārda nozīmi teksta satura atklāšanā. Salīdzina vairākus teksta variantus, mēģina saskatīt, kā mainās teksta saturs.

Manas piezīmes

Pazudušais vārds

Izprot vārda nozīmi tekstā

2. variants

1 **Bērns lasa informāciju, piemēram, recepti. Tekstā ievieto trūkstošos vārdus.**

Svarīgi, ka trūkstošo vārdu aplūko teksta satura kontekstā, piemēram, "izspiež apelsīnu" (apelsīns – trūkstošais vārds).

3. variants

1 **Bērns lasa recepti. Izlaistajās vietās ievieto nevis vārdus, bet gan attēlus (*sk. 2. attēlu*).**

Ieteicams attēlu komplektā iekļaut līdzīgu, bet receptei neatbilstošu produktu attēlus. Tā bērns netieši pilnveidos analizēšanas prasmes.

2. attēls

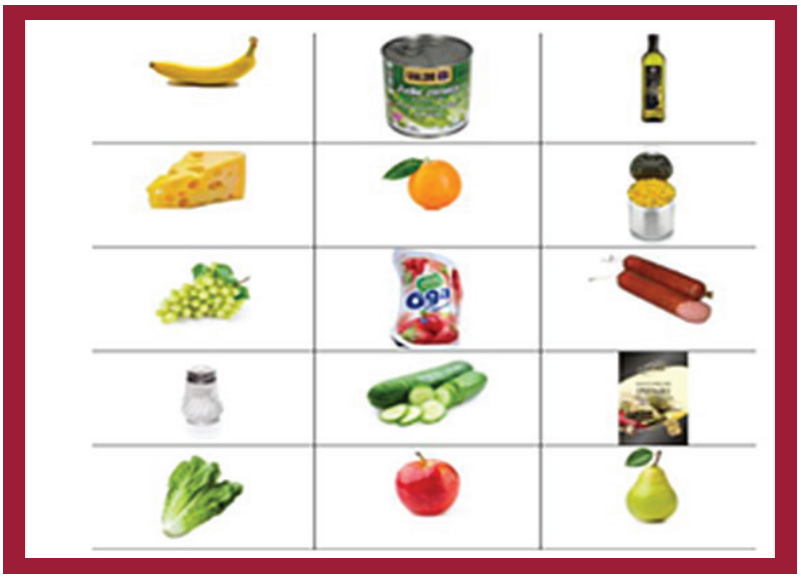

- Bērns pats lasa tekstu, meklē trūkstošo vārdu, analizējot kontekstu.
- Vārdam kartītē nav galotnes. Tā jāpieraksta atbilstoši locījumam.

Manas piezīmes

Īsziņa (SMS)

Lasa īsu informāciju; to veido

1. variants

1

Skolotājs sagatavo bērniem atbilstošus lasāmos tekstus.

Ieteicams izvēlēties ne tikai daiļliteratūras, bet arī, piemēram, žurnālu, avīžu, bukletu u.c. tekstus.

2

Bērni darbojas grupās pa trīs.

Var strādāt arī pāros, taču tad tekstuālās informācijas vienība, iespējams, būs īsāka, kā arī neveidosies dažādas variācijas.

3

Bērni, caurskatot izsniegtos tekstus, izgriež atbilstošus vārdus, lai veidotu īsziņu jeb SMS. Izgrieztos vārdus pielīmē pie iepriekš sagatavotas lapas (*sk. 1. attēlu*) un nodod citiem bērniem.

Svarīgi, lai bērni saskaņo arī vārdu formas. Ja šāds uzdevuma nosacījums ir pārāk sarežģīts, tad ieteicams vārdu formu saskaņošanai galotnes labot, rakstot ar citu krāsu.

1. attēls

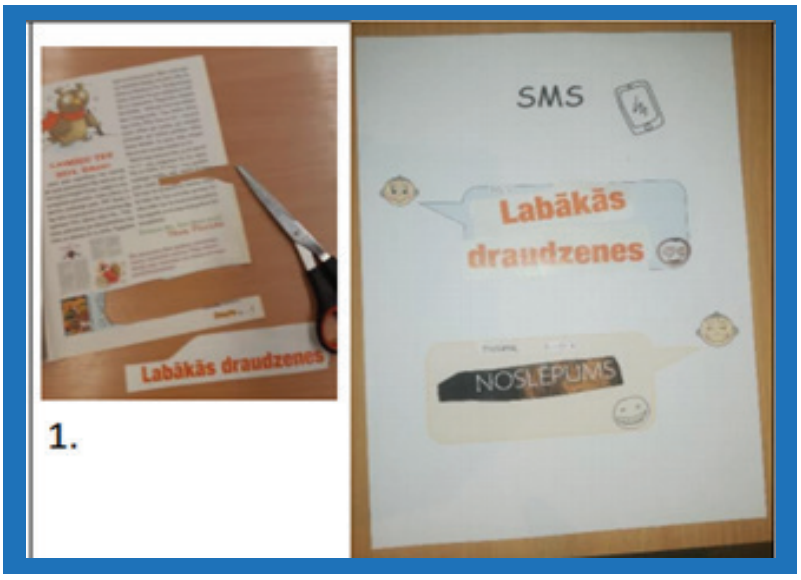

Manas piezīmes

Īsziņa (SMS)

Lasa īsu informāciju; to veido

turpinājums

4

Bērns lasa informāciju, sniedz atbildi un ievirza nākamajam atbildes solim (uzdod jautājumu).

Sniedz atbildi, saskaņojot vārdu formas, kā aprakstīts iepriekš. Svarīgi, ka bērnam jāizvirza nākamais jautājums, lai "sarakste" turpinātos. Iepriekš ieteicams vienoties par kopīgu īsziņu skaitu. Ja vēlas uzdevumu padarīt sarežģītāku, nosaka zīmju skaitu vienā īsziņā.
"Saraksti" iespējams veidot arī par vienotu tematu, tā vārdu meklēšanas procesā tekstu vajadzēs daudz uzmanīgāk caurskatīt (sk. 2. attēlu).

2. attēls

No dotajiem vārdiem veido teikumu. Ieteicams piedāvāt dažādu formu, izkārtojuma u.tml. vārdus.

No dažādiem daiļdarbos atrodamiem teikumiem iespējams veidot jaunu daiļdarbu.

Manas piezīmes

Atdarini!

Precīzi lasa informāciju, to izprot

1. variants

1

Skolotājs sagatavo uzdevumu kopumus – darbību aprakstus.

Ieteicams uz kartītēm veidot īsus, skaidri saprotamus un veicamus darbību aprakstus. Darbību aprakstos ir minētas 3 un vairāk detaļas (atkarībā no uzdevuma sarežģītības pakāpes). Uzmanība pievēršama tieši nianšu precīzai izprašanai un informācijas nodošanai citam bērnam.

2

Bērnus sadala trīs grupās: aktieri (atdarinās darbību, *sk.1. attēlu*), skatītāji (noteiks darbības veidu, *sk. 2. attēlu*), kritiķi (izlasīs darbības apraksta oriģinālu un secinās, cik precīza ir atspoguļotā darbība, *sk. 3. attēlu*).

Ja bērni strādā grupā pa trīs, tad katram ir sava loma; darbības laikā iespējams ar tām mainīties. Tā tiks pilnveidota tekstizpratne.

3

Bērni veic darbības atbilstoši iepriekš aprakstītajam.

1. attēls

2. attēls

3. attēls

Manas piezīmes

Atdarini!

Precīzi lasa informāciju, to izprot

2. variants

1

Skolotājs sagatavo kartiņas (*sk. 4. attēlu*), uz kurām īsi sniegts atdarināmās informācijas kopums, 2 – 4 darbības, piemēram, piecelies, pieej pie durvīm un trīs reizes pieklauvē.

Darbību aprakstu ieteicams rakstīt arī rokrakstā (sk. 5. attēlu), tā bērns pilnveidos prasmi lasīt dažādā veidā atspoguļotu informāciju.

2

Katrs bērns izlozē vienu kartiņu.

3

Pa vienam veic aprakstīto darbību, pārējie bērni vēro.

Ja ir daudz bērnu, ieteicams aktivitāti sadalīt, piemēram, 7 bērni parāda darbību, pārrunā, tad turpina nākamie 7. Tas saistīts ar bērnu atmiņas procesiem.

4. attēls

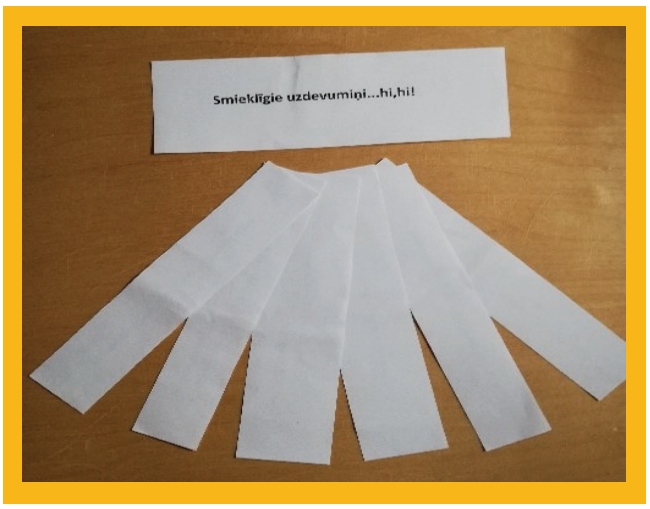

5. attēls

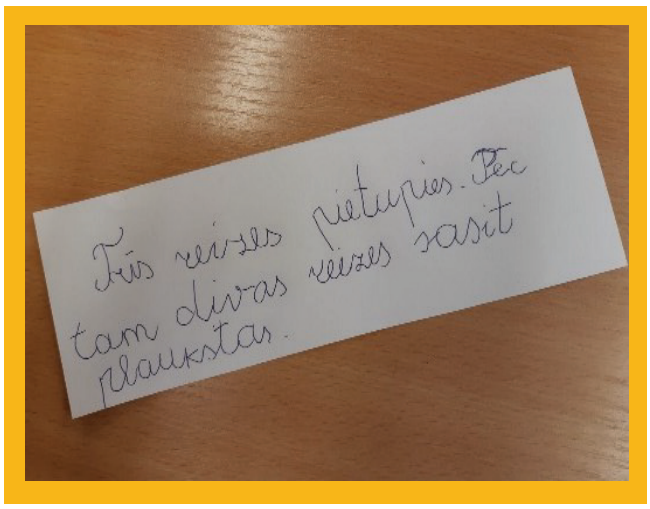

Manas piezīmes

Atdarini!

Precīzi lasa informāciju, to izprot

turpinājums

4

Kad visas darbības parādītas, skolotājs lasa darbību no kartiņas, bērni saka, kurš to veica.

Kamēr citi min, bērns, kurš veica darbību, nesaka, ka viņš to darījis. Beigās bērns apstiprina vai noraida minējumus. Nozīmīgi, ka, klausoties skolotāja lasīto, pats atdarinātājs izprot savas veiktās darbības kvalitāti atbilstoši lasītajam. Iespējams, ka bērna lasītprasme ir zemā līmenī, līdz ar to darbību nespēj veikt kvalitatīvi, bet klausīšanās prasme ir labi attīstīta, tāpēc pašanalīzes procesa laikā vai pēc tās bērns izprot darbības trūkstošās kvalitātes.

5

Analizē teksta detaļas, kuras netika attiecīgi izpildītas.

- Darbību atdarina pēc attēla.
- Darbības aprakstu iespējams aizstāt ar vārdu vai vārdu savienojumu.

Manas piezīmes

Lielāks – mazāks - lielāks!

Tekstā izdala dažādu informāciju, to apkopo, vispārina

1. variants

1

Lasāmajā tekstā jāatrod varoņi.

2

Jāizdala informācija par katra varoņa izskatu, darbību, uzvedību, sajūtām, izjūtām un tml.

Izdalāmo informāciju nosaka skolotājs vai kopā ar bērniem pārrunā un veido sarakstu, kādu informāciju par varoni, piemēram, cilvēku, iespējams uzzināt.
Sarežģītāks uzdevums: skolotājs izdala informācijas vienību, kura tekstā nav atspoguļota.
Katrai izdalāmajai informācijai piešķir citu krāsu. To izmanto, iekrāsojot atbilstošus vārdus un vārdu savienojumus lasāmajā tekstā. Krāsu izcēlumi palīdz atstāstīt. Ja strādā grupā, tad vienā tekstā, kuru lasa visi grupas dalībnieki, katrs izdala savu informācijas kategoriju. Tas palīdz vairāk iedziļināties tekstā.
Sākumā piedāvā tekstus, kuros izdalāmās informācijas vienības ir nepārprotami saskatāmas, vēlāk – tās saskatāmas kontekstā ar citu informāciju.

2. variants

1

Jāizdala viena vienība, piemēram, varoņa izskats, uzvedība un tml. Lasīšanas laikā izdala, kā attiecīgā vienība mainās.

Skolotājam jāpiedāvā tāds teksts, kurā izdalāmā vienība mainās. Bērns arī pats var mainīt izdalīto vienību, saglabājot tekstā visu pārējo. Pēc tam salīdzina, kā mainījies teksta saturs. Ja cits bērns mainījis tekstā kādu vienību, tad iespējams salīdzināt, kuras vienības maiņa vairāk ietekmē teksta saturu.

Manas piezīmes

Lielāks – mazāks - lielāks!

Tekstā izdala dažādu informāciju, to apkopo, vispārina

3. variants

1

Tiek piedāvāti vienību raksturojoši vārdi un/vai vārdu savienojumi. Tekstā tiek meklētas vienības.

Šāds paņēmiens pilnveido prasmi no lielākas vienības pāriet uz mazāku, mācoties izprast, ka tekstā arī mazai vienībai, piemēram, vārdam, tā maiņai, ir nozīme satura atklāsmē.

4. variants

1

Bērni lasa grāmatas vai teksta virsrakstu. Paredz, par ko būs teksts.

Ieteicams izmantot tādu virsrakstu, kurā ir vismaz četri vārdi. Tā, minot teksta saturu, iespējams analizēt katru vārdu un arī virsrakstā izmantoto vārdu savstarpējo sakarību.

Atbilstoši virsrakstā sniegtajai informācijai bērns raksta savu tekstu. Salīdzina ar oriģinālu. Analizē, kāpēc veidojās kopīgas iezīmes.

Manas piezīmes

Lielāks – mazāks - lielāks!

Tekstā izdala dažādu informāciju, to apkopo, vispārina

5. variants

1

Bērni iepazīstas ar kādu spilgtu izcēlumu no teksta (*sk.1. un 2. attēlu*). Pēc tā cenšas paredzēt, par ko būs teksts.

Vienā tekstā var piedāvāt trīs izcēlumus. Tā bērns veido gan paredzējumu par teksta saturu, gan tā plānveidīgu atklāsmi.

1. attēls

2. attēls

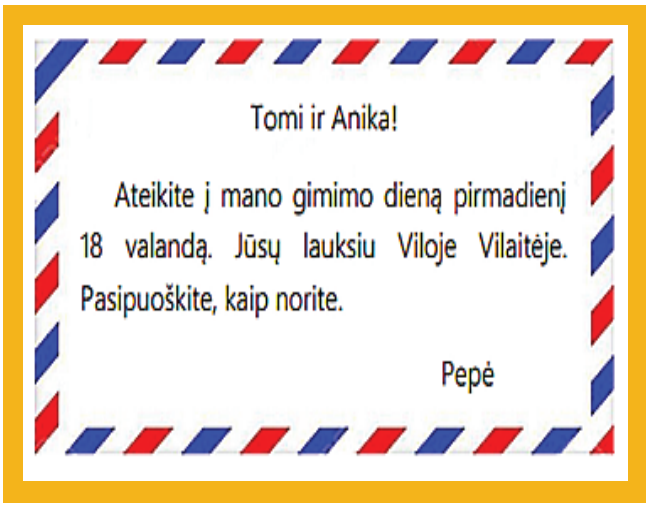

Atbilstoši izcēlumam bērns raksta savu tekstu, salīdzina ar oriģinālu.

Manas piezīmes

Lielāks – mazāks - lielāks!

Tekstā izdala dažādu informāciju, to apkopo, vispārina

6. variants

1

Bērni pēta attēlu, kurā ir viens objekts, apraksta detaļas, piemēram, rokas, degunu, acis, ausis, apģērbu u.tml. (*sk. 3. attēlu*).

Pēc aprakstītajām detaļām var veidot kopīgu attēlu.

3. attēls

7. variants

1

Bērns lasa tekstu, atbild uz jautājumiem. Atbildei izvēlas vienu precīzu vārdu, kuru ieraksta krustvārdu mīklā.

Nozīmīgi izmantot ļoti precīzu vārdu no teksta.

Manas piezīmes

Plānošana

Lasa tekstu, analizējot darbību norises secību

1. variants

1

Skolēns lasa tekstu. Tā saturu analizē, izmantojot atslēgas vārdus: citu dienu, sākumā, pēc tam, vēlāk, beigās, pēkšņi, pirms tam, pēc kāda laika, pēc u.tml.

Skolēns pats veido minēto atslēgas vārdu secību.

2. variants

1

Skolēns lasa tekstu. Tā saturu analizē, izmantojot atslēgas vārdus: citu dienu, sākumā, pēc tam, vēlāk, beigās, pēkšņi, pirms tam, pēc kāda laika, pēc u.tml.

Skolotājs izveidojis atslēgas vārdu secību, skolēns pievieno atbilstošu informāciju no lasītā.

3. variants

1

Skolēns lasa tekstu. Tā saturu analizē, izmantojot atslēgas vārdus: citu dienu, sākumā, pēc tam, vēlāk, beigās, pēkšņi, pirms tam, pēc kāda laika, pēc u.tml.

Skolotājs izveidojis darbību, notikumu sarakstu. Skolēns katrai darbībai un/vai notikumam pievieno atbilstošu minēto atslēgas vārdu.

Manas piezīmes

Plānošana

Lasa tekstu, analizējot darbību norises secību

4. variants

1

Skolotājs piedāvā tekstu, kuram nav kādas daļas (ievads, galvenā daļa, nobeigums). Skolēns domā attiecīgi trūkstošo daļu, pamatojoties uz doto daļu informācijas, atslēgas vārdiem, signālvārdiem (*sk. 1.attēlu*).

Uzdevuma grūtības pakāpe mainās atkarībā no tā, kura daļa nav dota. Piemēram, galveno daļu uzrakstīt ir vieglāk, bet visgrūtāk uzrakstīt ievadu, jo tajā saistoši, secīgi un ļoti īsi jāpamato, par ko tekstā būs rakstīts.

1. attēls

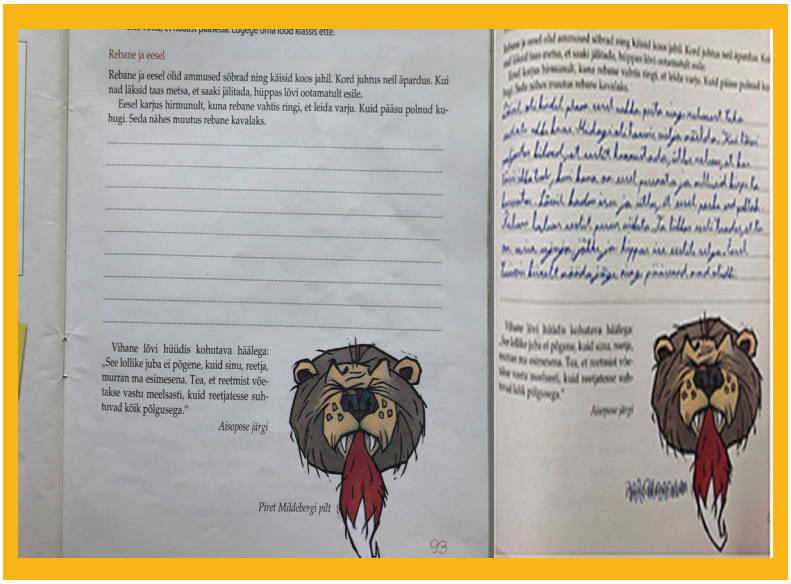

Rebane ja eesel

Rebane ja eesel olid ammused sõbrad ning käisid koos jahil. Kord juhtus neil äpardus. Kui nad läksid taas metsa, et saaki jälitada, hüppas lõvi ootamatult esile.

Eesel karjus hirmunult, kuna rebane vahtis ringi, et leida varju. Kuid pääsu polnud kuhugi. Seda nähes muutus rebane kavalaks.

Vihane lõvi hüüdis kohutava häälega: „See lollike juba ei põgene, kuid sinu, reetja, murran ma esimesena. Tea, et reetmist võetakse vastu meelsasti, kuid reetjatesse suhtuvad kõik põlgusega."

Aisopose jõrgi

Piret Mildebergi pilt

93

2. attēls

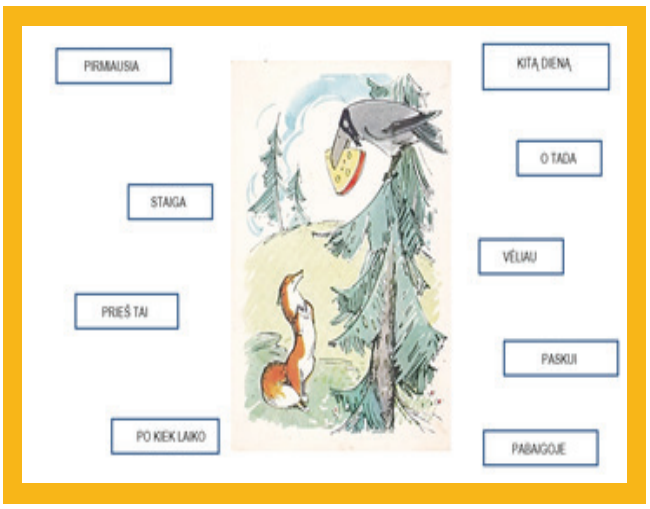

- Tekstā izcelti vārdi, tos aizstāj ar atbilstošiem attēliem.
- Papildina kādu teikuma daļu atbilstoši tematam.
- Papildina dialogu, kurā ir trūkstošas daļas. Jāizprot dialoga saturs kopumā, lai veidotu sarunas turpinājumu.

Skolēns pēta zīmējumu. Izmantojot atslēgas vārdus, veido stāstījumu mutvārdos vai rakstiski (*sk. 2. attēlu*).

Manas piezīmes

Satura pastnieks

Lasa tekstu bez daļēji sniegtas informācijas; teksta saturu uztver kontekstā

1. variants

1

Skolotājs sagatavo tekstu, kurā ir izlaisti vārdi, vārdu savienojumi un/vai teikumu daļas.

Sākumā izlaisti vārdi, kuri izlasīti tekstā iepriekš, piemēram, pirmajā teikumā minēts vārds "māja", otrajā teikumā tas ir izlaistais vārds.
Nākamajos posmos iespējams uzdevumu sarežģīt: izlaistie vārdi, vārdu savienojumi un/vai teikuma daļas nav iespējams iepriekšējos teikumos izlasīt. Vienkāršākajos uzdevumos vārds, vārdu savienojums un/vai teikuma daļa ir ievietojama noteiktā vietā tekstā, taču jāpievērš uzmanība, ka izvēles variants ir tikai viens, tas ir nepārprotams, neinterpretējams.

1. attēls

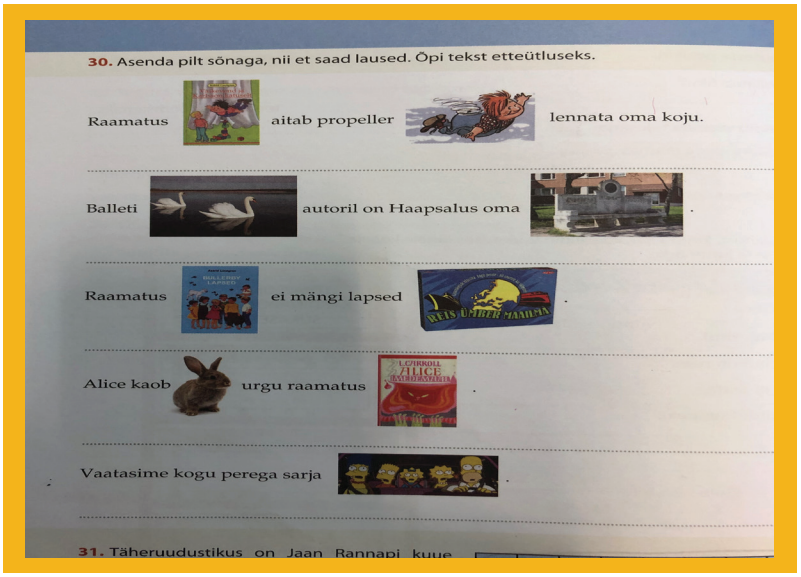
30. Asenda pilt sõnaga, nii et saad laused. Õpi tekst etteütluseks.

Raamatus aitab propeller lennata oma koju.

Balleti autoril on Haapsalus oma .

Raamatus ei mängi lapsed .

Alice kaob urgu raamatus .

Vaatasime kogu perega sarja .

31. Täheruudustikus on Jaan Rannapi kuue

- Tekstā izcelti vārdi, vārdu savienojumi un/vai teikuma daļas, tos aizstāj ar atbilstošiem attēliem. Šajā versijā iespējams domāt par kontekstuālu attēlu vai ļoti precīzu viena objekta attēlu. Attēlus meklē e-vidē, žurnālos, zīmē pats u.tml.
- Tekstā doti teikumi, kuros daži vārdi aizstāti ar attēliem. Attēlus bērns aizstāj ar atbilstošiem vārdiem, lasot skaļi vai pie sevis (*sk. 1. attēlu*).

  Doti vārdi pamatformā, tie jāievieto tekstā.
- Bērns lasa tekstu, izraksta atslēgas frāzes. Izrakstīto atslēgas frāžu kopumu iedod lasīt citam bērnam. Tas pastāsta teksta saturu, vadoties pēc lasītajām atslēgas frāzēm. Pēc tam salīdzina ar oriģinālu.

Manas piezīmes

Satura pastnieks

Lasa tekstu bez daļēji sniegtas informācijas; teksta saturu uztver kontekstā

2. variants

1

Bērni tiek sadalīti grupās pa 4 vai 5.

Tekstu sadala tik daļās, cik dalībnieku grupā.
Ieteicams grupā iekļaut bērnus ar līdzīgu individuālo lasītprasmes līmeni.

2

Katrs bērns grupā ir atbildīgs par kādas teksta daļas saturu. Grupas biedru teksta daļu saturu nezina.

3

Katram grupas loceklim tiek piešķirs numurs - 1., 2., 3. utt.

turpinājums

1

Vienā grupā apvienojas dalībnieki, kuriem piešķirts nr. 1, citā grupā - nr. 2 utt. Grupā kopā iepazīstas ar teksta saturu.

Šajā gadījumā, ja kāds bērns nespēj izprast lasīto informāciju, citas grupas bērns var palīdzēt.

2

Pēc noteikta laika visi apvienojas sākotnējās grupās.

3

Grupai jāatbild uz jautājumiem par tekstu kopumā, jāveic uzdevumi.

Šajā mirklī katrs ir atbildīgs par to, cik precīzi grupai "atnesis" daļas saturu.

turpinājums

1

Ja nepieciešams, grupu "vienādie numuri" drīkst no jauna apvienoties, lai precizētu kādu savas daļas satura aspektu.

Manas piezīmes

Satura pastnieks

Lasa tekstu bez daļēji sniegtas informācijas; teksta saturu uztver kontekstā

3. variants

1

Skolotājs uz tāfeles uzraksta informāciju, kura sakārtota vairākās rindās (*sk. 2. attēlu*).

Sākotnēji ieteicams izmantot, piemēram, dzejoļa divrindi vai vienu pantu.

2

Bērni to izlasa.

3

Skolotājs nodzēš katras rindas pēdējo vārdu.

2. attēls

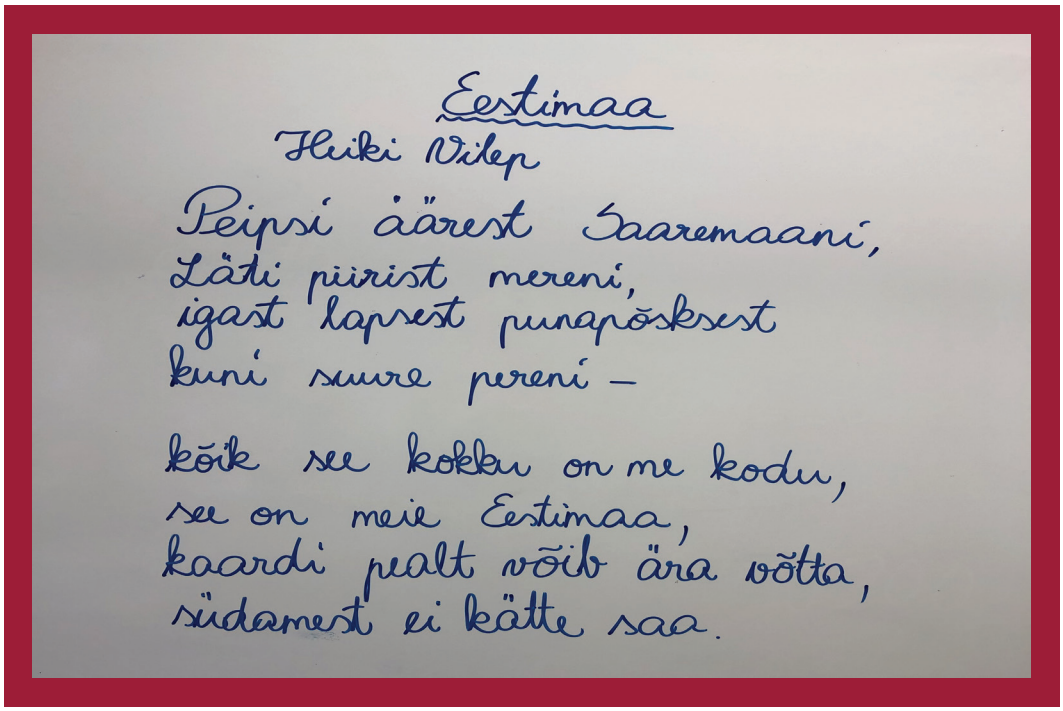

Manas piezīmes

Satura pastnieks

Lasa tekstu bez daļēji sniegtas informācijas; teksta saturu uztver kontekstā

turpinājums

1

Bērni izlasa rindu, nosaucot arī nodzēsto vārdu (*sk. 3. attēlu*).

Katru reizi nodzēšot arvien vairāk vārdu, tiek sarežģīts uzdevums secīgi nosaukt visu rindu.

2

Lasa savstarpēji nesaistītu vārdu rindu, pa vienam noņem vārdus, sauc visus, arī tos, kurus noņēma.

3

Tādu pašu uzdevumu var veikt ar burtiem.

3. attēls

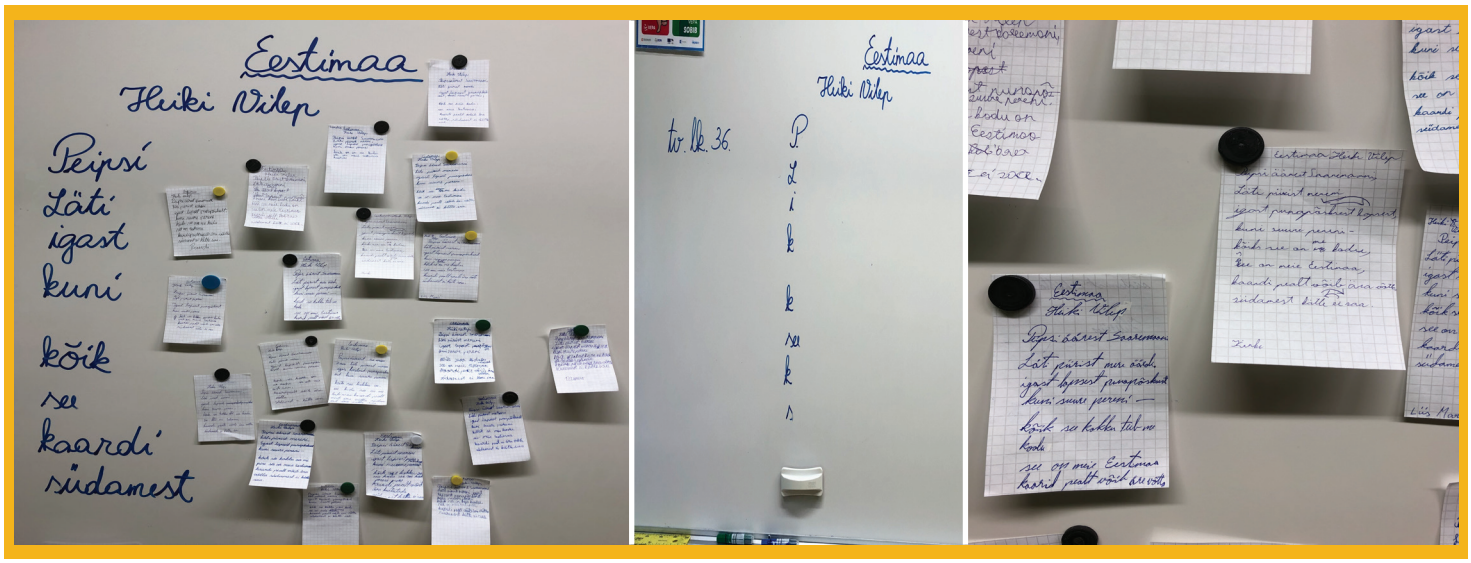

turpinājums

1

Tādu pašu uzdevumu var veikt ar attēliem.

Manas piezīmes

Satura pastnieks

Lasa tekstu bez daļēji sniegtas informācijas; teksta saturu uztver kontekstā

4. variants

1

Pirms stundas skolotājs klasē izvieto dažādus teikumus.

2

Bērns staigā pa klasi un ieraksta teikumus savā burtnīcā. Skolotājs fiksē laiku.

Svarīgi, ka burtnīca atrodas uz galda. Teikums, kuru rakstīs, jāatceras.

3

Kad laiks ir beidzies, bērns teikumus sagrupē, viņaprāt, pareizā secībā.

Salīdzina ar oriģinālu. Analizē citu secības variantu. Tas iespējams, ja teksta notikumu secība nav viennozīmīga, kā arī izdalītajos teikumos nav signālvārdu, kuri norāda attiecīgo vietu tekstā kopumā.

- Tekstā izcelti vārdi, tos aizstāj ar atbilstošiem attēliem.
- Teikumos, kuri jāsakārto pareizā secībā, izcelti signālvārdi.
- Telpā izvietotas teikuma daļas. Bērnam tās jāatceras un jāievieto pareizā vietā teikumā (darba lapā).
- Telpā izkārtoti vārdi. Bērns tos atceras, pieraksta. Veido teikumus.
- Telpā izkārtotas dažādu objektu kombinācijas. Bērnam jāatceras, piemēram, forma, krāsa, secība u.tml. To atveido pēc atmiņas, nevis turot sev priekšā kā paraugu.

Manas piezīmes

Lasījumi

Lasa iepriekš sagatavotu un nesagatavotu tekstu, nododot informāciju citiem

1. variants

1

Vienā "televīzijā" vai "radio" ir 4 – 5 " programmas".

Katru programmu pārstāv viens bērns, kurš iepriekš sagatavojis tekstu lasīšanai. Tas var būt iepriekš sagatavots vai stundas laikā e-vidē sameklēts teksts. Tematu bērns izdomā pats, kopā ar citiem bērniem vai iesaka skolotājs. Programmai izdomā nosaukumu. Katrā programmā ir viens "ārkārtas ziņu piegādātājs". Viņa uzdevums ir iedot tekstu, kuru ziņu lasītājs iepriekš nav lasījis. Teksts nav saistīts ar attiecīgās programmas saturu.

2

Citi bērni ir "TV skatītāji" vai "radio klausītāji". Viens no bērniem ir "programmu pārslēdzējs".

3

Kad "programmu pārslēdzējs" norāda uz attiecīgo "programmu", bērns sāk lasīt. Apstājas tad, kad tiek "pārslēgta" cita "programma".

Klausītāji piefiksē informāciju. Veicot šo uzdevumu, svarīgi, ka bērni nepieraksta visu, bet gan atslēgas vārdus, kuri palīdzēs atcerēties dzirdēto.

turpinājums

1

Pēc skolotāja noteiktā "TV skatīšanās" un "radio klausīšanās" laika tiek analizēta iegūtā informācija.

Ieteicams iepriekš vienoties par informācijas analizēšanas punktiem, piemēram, satura atbilstība tematam, plānveidība, informācijas daudzveidība, saprotamība, vai piedāvātais saturs un tā pasniegšanas veids bija saistošs. Skolotājs rosina sniegt pamatotus ieteikumus.

Bērni var veidot audio ierakstu, kopā veidojot "radio programmu". Audio ieraksts palīdz bērnam no malas dzirdēt un novērtēt lasīšanas tempu, saprotamību, uztveramību, kvalitāti u.c.

Manas piezīmes

Lasījumi

Lasa iepriekš sagatavotu un nesagatavotu tekstu, nododot informāciju citiem

2. variants

1

Bērniem tiek piedāvāti 3 -5 īsi teksti. Tos bērns patstāvīgi izlasa.

Tekstu garums un temats atkarīgs no bērnu vispārīgā lasītprasmes līmeņa, tā brīža aktualitātes un pieredzes.
Ieteicams piedāvāt emocionāli neitrālus tekstus.

2

Bērns iepazīstas ar piedāvāto emociju klāstu.

Pozitīvs emociju raksturs: jautrs, ļoti laimīgs, mierīgs, priecīgs, apmierināts, sapņains, enerģisks, sajūsmināts, laimīgs, līksms, mīlošs, optimistisks, apmulsis, ieinteresēts.
Negatīvs emociju raksturs: dusmīgs, aizkaitināts, apātisks, slikts, depresīvs, skaudīgs, pievilts, drūms, vainīgs, nogurs, pesimistisks, noraidošs, agresīvs, dīvains.

3

Bērns izvēlas, kuras pozitīvas un kuras negatīvas emocijas fonā lasīs tekstu.

Pēc lasīšanas analizē, kas ļāva vai neļāva realizēt attiecīgu lasījumu. Analizē, kā teksta saturs un īpaši lietotie vārdi nosaka lasījuma veidu un tā emocionālo fonu.

Atbilstoši bērnu vispārējam lasītprasmes līmenim iespējams izdalīt vienkāršākus emociju raksturus, piemēram, priecīgs, bēdīgs, jautrs, smaidīgs, dusmīgs u.tml.

Tekstu var pasniegt tā, kā to lasītu kāds dzīvnieks, varonis, laikapstākļi u.tml.

Manas piezīmes

Lasījumi

Lasa iepriekš sagatavotu un nesagatavotu tekstu, nododot informāciju citiem

3. variants

1

Bērns pie sevis lasa tekstu, kurš tiek parādīts slīdrindē (kustīgs, horizontāls teksts, piemēram, titri).

Teksta apjoms, veids, saturs un kustības ātrums atkarīgs no bērna vispārīgā lasītprasmes līmeņa. Ja pēc lasīšanas bērnam jāatbild uz jautājumiem un jāveic uzdevumi par lasīto, iepriekš viņam jāzina jautājumu un uzdevumu saturs.

2

Bērns skaļi lasa tekstu, kurš tiek parādīts slīdrindē.

3

Lasot slīdrindes tekstu, bērns teksta lapā trūkstošajās vietās ieraksta vajadzīgo vārdu (*sk. 1. attēlu*).

1. attēls

Fill in the missing gaps

Once I was seven years old, my momma told me,
Go make yourself some _____ or you'll be lonely.
_____ I was seven years old.

It was a big big world, but we thought we _____ bigger.
_____ each other to the limits, we won't learn _____ quicker.
By eleven smoking herb and drinking burning liquor
Never _____ so we were out to _____ that _____ figure

_____ I was eleven years old, my daddy told me,
Go get yourself a _____ or you'll be lonely.
Once I was eleven years old.

I _____ had that dream like my daddy before me
So I _____ writing songs, I started writing stories
_____ about _____ glory, just always seemed to bore me,
Cause only _____ I really _____ will ever really know me

Manas piezīmes

Vizualizē!

Lasīto detalizēti vizualizē

1. variants

1

Skolotājs sagatavo tekstu, kuram ir divas daļas, piemēram, viena varoņa detalizēts apraksts un ilustrācija (*sk. 1. attēlu*).

Tekstā ir uzsvērtas detaļas.

2

Bērni darbojas pāros.

Skolēni nezina, par ko ir otra skolēna lasāmajā daļā.

3

Katrs bērns lasa savu daļu, vizualizē vienu attēlu.

Vizualizējamais attēls ir uz vienas lapas.

1. attēls

Pelēnam galvā bija sarkana cepure ar zilu bumbuli. Uz labā vaiga dzimumzīmīte. Degungals pelēnam bija melns, un pie tā - labi saredzamas ūsas. Uz labās auss neliels tetovējums sirds formā. Ap kaklu bieza zelta ķēde.

Pelēnam bija sarkans krekls un brūnas bikses. Biksēm lielas,melnas kabatas.Kājās dzeltenmelni rūtainas čības. Ap asti pelēnam apsieta zila lenta.

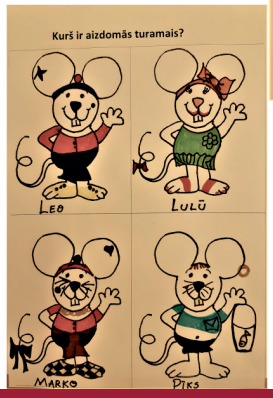

turpinājums

4

Zīmēto salīdzina ar oriģinālo ilustrāciju.

Pēc salīdzinājuma kopā meklē kļūdas (darbojas kopā, lasa abus tekstus).

Manas piezīmes

Vizualizē!

Lasīto detalizēti vizualizē

2. variants

1

Bērns veido lasītā daiļdarba "vizualizācijas kasti".

Visērtāk izmantot kurpju kasti. Tās iekšpusē veido vizualizāciju, izmantojot atbilstošus daiļdarbu raksturojošus materiālus. Vizualizācija var būt veidota gan plaknē, gan arī telpiska. Uz kastes vāka uzraksta grāmatas autoru un nosaukumu. Uz skaldnēm atspoguļo šādu informāciju: svarīgi fakti pa autoru, varoņa raksturojums, atziņas, saistošs fragments.

2. attēls

3. attēls

4. attēls

Doti dažādi attēli salīdzināšanai. Bērns izvēlas pareizo (*sk. 3. attēlu*).

Daiļdarbā izmantoto ilustrāciju analizē dzirdētā kontekstā.

Daiļdarbā izmantoto ilustrāciju analizē lasītā kontekstā.

Ilustrāciju un/vai grāmatas vāku analizē, paredzot, par ko būs teksts. Pēc tam paredzējumus salīdzina lasot vai klausoties. Nozīmīgi pievērst uzmanību detaļām.

Ilustrēto grāmatas vāku analizē grāmatas satura kontekstā.

Ilustrēto grāmatas vāku analizē anotācijas un/vai reklāmas aspektā (*sk. 4. attēlu*).

Manas piezīmes

Ko es jūtu?

Analizē vizuālu un tekstuālu informāciju sajūtu kontekstā

1. variants

1

Bērns lasa tekstu. Analizē to, izdalot sajūtu aspektus: dzirde (Ko es dzirdu?), redze (Ko es redzu?), oža (Ko es saožu?), tauste (Ko es sataustu?), garša (Ko es sagaršoju?).

Būtiski, ka tekstā ir atspoguļoti aspekti, kurus šādā kontekstā iespējams analizēt. Ieteicams sagatavot lapu, uz kuras ir cilvēka attēls ar izceltām ausīm, acīm u.tml. Bērns pieraksta atbilstošus vārdu savienojumus vai teikuma daļas no teksta. Skolotājs vārdu savienojumus, teikuma daļas var arī iepriekš sagatavot. Vārdu savienojumos, teikuma daļās iekrāso vārdus, kas norāda uz attiecīgo sajūtu.

2. variants

1

Bērns pēta attēlu. Analizē to, izdalot sajūtu aspektus (*sk. 1. attēlu*).

Būtiski, ka atspoguļoti aspekti, kurus šādā kontekstā iespējams analizēt. Vizuāls attēls bērnam raisa asociācijas sajūtu līmenī, vēlāk šo darbību veiks arī vārds, kas veidosies kā vizualizēta informācija galvā. Sākotnēji vizuālais attēls sajūtu līmenī ir nepārprotams, piemēram, citrons - skābs, ledus - auksts, saule – karsts, silts un tml.

1. attēls

Manas piezīmes

Teksta vēstījums

Saskata un vispārina tekstā pausto ideju

1. variants

1

Bērns lasa tekstu kopumā.

Teksta apjoms atkarīgs no lasītāja lasītprasmes līmeņa.

2

Pēc tam lasa punktus (piemēram, ievads, sarežģījums, kāpinājums, kulminācija, atrisinājums), kuriem nepieciešams uzrakstīt pamatojumu.

Sākumā vēlams izdalīt attiecīgās vienības un kopīgi noskaidrot, kuras no tekstā minētajām vietām ir sākums, sarežģījums u.tml. Vēlāk to drīkst nedarīt, tā veicinot teksta interpretēšanas prasmi, taču tādā gadījumā bērniem jāsalīdzina savas interpretācijas.

3

Apkopojot iegūto informāciju, vispārina, kādu vēstījumu sniedz teksts.

Svarīgi pārrunāt, no kādiem aspektiem bērns veidojis vispārinājumu, lai tas nebūtu ārpus iepriekš analizētā konteksta, kā arī nebūtu pretrunu ar iepriekšējiem izteikumiem. Pamatojumu raksta, izmantojot tekstu vai vispārinot domu. Svarīgākā ir precizitāte.

Manas piezīmes

Valodas bagātība

Lasa, izprot un izmanto dažādus vārdus

1. variants

1

Bērns pirms teksta lasīšanas iepazīstas ar izskaidrotajiem vārdiem un vārdu savienojumiem (*sk. 1. attēlu*).

Skolotājs, adaptējot tekstu atbilstoši bērnu lasītprasmes vispārīgajam līmenim, izdala vārdus, kurus skaidro.

1. attēls

Ž

blankti – balti, gesti

kiūtinti – pamažu eiti

2. variants

1

Bērns lasa tekstu, pasvītro visus viņam nesaprotamos vārdus.

2

Atbilstoši bērnu vispārīgajam lasītprasmes līmenim tiek noteikts, kuru vārdu skaidrojums nav nepieciešams teksta satura uztverei. Tiek pārbaudīts, vai, mainot "nesaprotamā vārda" formu, tā nozīme būs saprotama.

3

Bērns veido savu skaidrojošo vārdnīcu.

Ieteicams veidot tematiskās vārdnīcas, piemēram, konkrēta daiļdarba skaidrojošo vārdnīcu, netipisku un aizraujošu vārdu vārdnīcu, jautro vārdu vārdnīcu, dažādu jēdzienu un terminu vārdnīcu u.tml.
Svarīgi vārdu skaidrojumu bērnam rakstīt pašam saviem vārdiem, lai varētu izveidoto vārdnīcu izmantot efektīvāk.

Manas piezīmes

Valodas bagātība

Lasa, izprot un izmanto dažādus vārdus

3. variants

1. **Skolotājs sagatavo tekstu, kurā ir "bagāta valoda".**

   Ieteicams izmantot ne tikai daiļliteratūras tekstus.

2. **Bērns no teksta izraksta "spilgtus" vārdus.**

3. **Skolotājs iedod tekstu, kurā nav „bagāta valoda", tiek izmantota "vienkārša valoda", īsi teikumi u.tml.**

turpinājums

1. **Bērns pārvērš tekstu, izmantojot no 1. teksta izrakstītos vārdus.**

2. **Izveidoto tekstu lasa citiem.**

3. **Secina, kā izmantotie vārdi maina tekstu.**

4. variants

1. **Skolotājs nodrošina bērnus ar lielu skaitu grāmatu. Vislabāk šo uzdevumu veikt, piemēram, bibliotēkā, kur ir daudz grāmatu.**

2. **Atbilstoši uzdevumam bērni grāmatās meklē piemērus.**

   Piemēram, jāatrod kādas teikumu, vārdu konstrukcijas, vecvārdi, svešvārdi, reti lietoti īpašības vārdi, darbības vārdi u. tml.

Manas piezīmes

Valodas bagātība

Lasa, izprot un izmanto dažādus vārdus

5. variants

1

Bērni strādā ar grāmatu vākiem.

2

Skaita, uz cik grāmatu vākiem iespējams atrast norādīto informāciju.

Piemēram, bērni meklē, uz cik grāmatu vākiem ir minēti dzīvnieku nosaukumi, vietvārdi, darbības vārdi, svešvārdi, vietu nosaukumi u.tml.

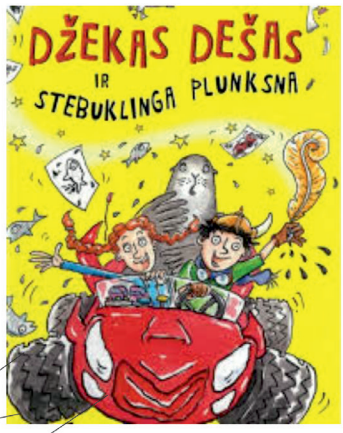

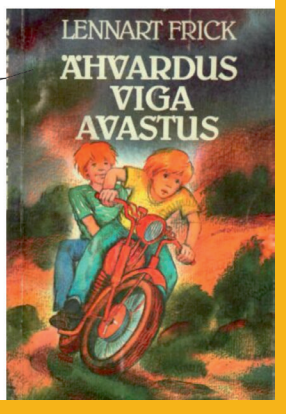

CILVĒKI

KUKAIŅI

TRANSPORTS

DZĪVNIEKI

MŪZIKAS INSTRUMENTS

ŪDENS

Manas piezīmes

Rokrakstu pasaulē

Skolēni trenējas dažādu rakstības stilu tekstu lasīšanā

1. variants

1

Skolēniem tiek izdalītas lapas ar gotisko burtu (t.s. "vecās drukas") atšifrējumu un teksts gotisko burtu rakstībā.

2

Skolēni, izmantojot burtu paraugu, mēģina atšifrēt (izlasīt) doto tekstu. (*sk. 1. attēlu*)

1. attēls

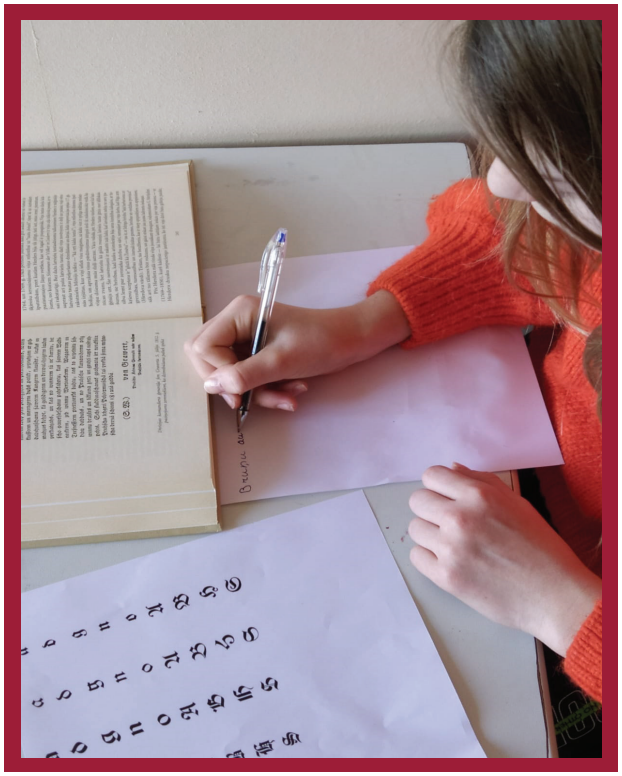

- Izmantojot gotisko rakstību, raksta savu vārdu, uzvārdu, stilizēti izzīmējot lielos sākumburtus.
- Ja skolēniem mājas bibliotēkās ir "vecajā drukā"rakstītas grāmatas, skolā var izveidot grāmatu izstādi, izpētīt grāmatas titullapu, izlasīt nelielu fragmentu un pārējiem izstāstīt tā saturu.

2. variants

1

Mācoties par dažādiem rakstniekiem, var izmantot tekstus rakstnieku rokrakstā.

Izmanto klasesbiedra rokrakstā rakstītu tekstu, piemēram, domrakstu vai jebkuru rakstu darbu, kurā izlabo kļūdas vai sniedz rakstisku atgriezenisko saiti par lasīto tekstu.

- Izmanto dažādu rokrakstu tekstus.

Manas piezīmes

Rokrakstu pasaulē

Skolēni trenējas dažādu rakstības stilu tekstu lasīšanā

3. variants

1

Apaļā galda metode.

1. Skolēni tiek sadalīti grupās.

2. Iepriekš mājās ir uzrakstīti domraksti par doto tematu.

3. Katrs bērns, izlasot klasesbiedra domrakstu, rakstiski izsaka savus ieteikumus, teksta novērtējumu un tekstu izlasīšanai iedod nākamajam grupas dalībniekam.

4. Katrs grupas dalībnieks izlasa pārējo grupas biedru domrakstus un sniedz rakstiskus komentārus vai anotācijas.

5. Tā katrs grupas dalībnieks saņem savu domrakstu ar pārējo grupas biedru uzrakstītajiem ieteikumiem, jautājumiem, komentāriem.

6. Metode palīdz domraksta veidošanā, kā arī skolēniem ir iespēja lasīt dažādu rokrakstu tekstus.

Skolēni strādā pāros. Viens skolēns uzraksta domraksta tematu, otrs veido domu karti, ko šajā domrakstā varētu rakstīt.

Skolēni strādā pāros vai grupā. Skolēns uzraksta vienu domraksta daļu, grupas biedrs raksta turpinājumu, tad darbu dod nākamajam. Tā katrs grupas dalībnieks, izlasot iepriekšējā skolēna paveikto, veido loģisku stāstījumu.

Manas piezīmes

Kas es esmu?

Uzdodot jautājumus, analizē tekstā izdalāmas vienības

1. variants

1

Bērns uz galvas uzliek "kroni", uz kura ir atspoguļots kāds varonis, situācija, grāmata, notikums un tml.

Izdalāmās vienības var būt no viena teksta vai iepriekš lasītiem tekstiem, piemēram, daiļliteratūras grāmatām.

2

Tas, kuram ir "kronis", uzdod jautājumus.

Ieteicams vienoties par to, kura teksta vienība tiks izdalīta.

3

Cits bērns atbild uz jautājumiem.

Bērnam, kurš atbild uz jautājumiem, jāprot atbildēt par izdalīto teksta vienību. Iespējams, ka bērns to zina iepriekš un var labi sagatavoties. Ieteicams pārrunāt, kādus jautājumus par attiecīgi izdalāmajām vienībām iespējams uzdot un kā katra atbilde uz jautājumu palīdz.

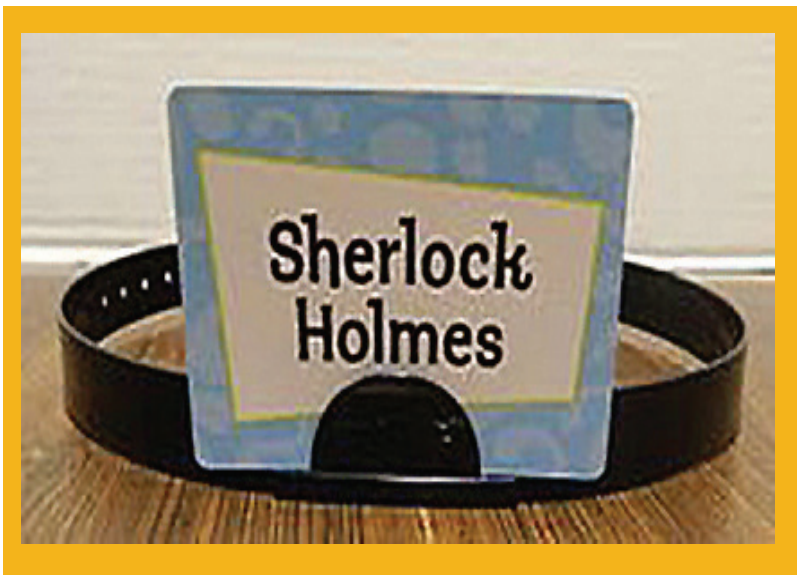

Tādā pašā veidā bērni min mīklas.

Manas piezīmes

Children's reading literacy

Kā mācīt un mācīties lasīt?

Rokasgrāmata pedagogiem

PROJEKTU ATBALSTA

Līdzfinansē
Eiropas Savienības
Erasmus+ programma

PROJEKTA PARTNERI

jelgava

ZEMGALES REĢIONA
KOMPETENČU ATTĪSTĪBAS CENTRS

Šiaulių miesto savivaldybės
Švietimo centras

EESTI KLASSIÕPETAJATE LIIT